

Willy Alenus

Bijdrage tot de geschiedenis van de familie Alenus van Herk-de-Stad (1500 - 1700)

2010 Eigen Uitgave "Samizdat" Oostende

WILLY ALENUS

Willy Alenus

**Bijdrage tot de
geschiedenis van de
familie Alenus van
Herk-de-Stad**

**Eigen Uitgave “Samizdat” Oostende
5 oktober 2006**

- Aeldeweerd, -elt, van Aeldweerd, van Alderwelt, -velt, van Andrewelt, van Andruel:** BN Al de wereld: de hele wereld. Wsch. BN naar de bekende uitroep. Vgl. D. Allewelt, Fr. Toulemonde. Bij Walther von der Vogelweide: 'al diu werlt, ich hân mîn lehen'. Volgens MEERTENS 1941, 52 heet de familie (de Roo) van Alderwerelt naar een huis 'De Wereld' in Amsterdam. 1291 Lambertus Aldewerlt, Rostock (NN 60); 13e e. Ermengardis Aldewerelt, Gent (GN).
- Aldric,** zie Audry.
- Aleaume,** zie Alliaume.
- Alecsandre,** zie Alexander.
- Alef(f), Aleev, Aleew:** Patr. Aleff < Aloff < Adloff < Adolf.
- Alegre,** zie Allegre.
- Alejandre, Aleksand(e)r,** zie Alexander.
- Aleman(g),** zie Alleman.
- Alenbergh, -bergs,** zie Alberg(s).
- Alençon, d'Alençon, Dalançon:** PlN Alençon (Orne).
- Alenis,** zie Alenus.
- Alen(s), Aalen, Aelen(s), A(e)llen, Alijn, Alyn, Allyn(s), Allijn(s), Alin(k), Allins, Allinck(x):** 1. Patr. Vleivorm op -in van de Germ. VN Alaard of Aloud. Alen heeft de klemtoon op de a; waar de klemtoon van achteren lag, werd -in niet verdoft. 1398 Alin Troest, Wew.; 1382 Zegher Alins, Jan Alin, Beveren-Leie; 1422 Aelkin de Vleeschauwere = Alaert, Ktr. (DEBR. 1970, 1958). – 2. A(e)len kan ook (verbogen) Metr. zijn, uit Germ. VN Adele. 1443 Jan Aelen bamp; 1502 Margriet Alen, Zolder (VANB.). – 3. Zie ook Alain.
- Alentyn(s), -eijns,** zie Allentin.
- Alenus, Alénus, Alénis:** Latinisering van Alen. 1520-78 Andries Alen alias Alenus, Herk-de-Stad-Ht. – Lit.: W. ALENUS, *Bijdrage tot de geschiedenis van de familie Alen van Herk-de-Stad, alias Alenus (XVIde eeuw)*, Herk-de-Stad, 1979.
- Alépée:** BN à l'épée: met het zwaard. Vgl. Alglave. 1280 Johannes cum Gladio; 1306 Watiers al Espee; 1326 Coppin met den Swerde, Ip. (BEELE).
- Aler(s), Allers, Ahlers:** 1. Patr. Germ. VN adal-hari 'adel-leger': Adelherus (MORLET I). – 2. Uit Alaerd(s). 1669 Mart. Alers, Aw. (AP).
- Ales,** zie Alofs.
- Alessio,** zie Alex.
- Aleven,** zie Alvin.
- Alewaerts,** zie Allewaert.
- Alewa(e)ters, Aelewaters, Allewaters, Haelwaeters, Haelewa(e)ters, Halewa(e)ters:** BN van de waterhaler, waterdrager, wellicht ten behoeve van een badstoot. 1345 Lambert Halewatre, Ip. (PSM). De FN werd later verward met Allewaert: 1650 Haelwaters = 1676 Alewaerts, Mech. (MERTENS).
- Alewijnse,** zie Halewijn.
- Alex, Alexe, Alexis, Alessi(o):** Patr. Gr. HN Alexi(us). 1281 Grieta Alexis, Ip. (BEELE).
- Alexander, -d(e)re, Aleksand(e)r, Alejandre, L'Alexandre:** Patr. Gr. VN Alexander. In Vlaanderen al in 1158 (GN). 1324 Alexander...capellanus, Ktr. (DEBR. 1971).
- Alfaene, van,** zie van Alphen.
- Alfasten, Alfastsen:** Volksetymologische vervorming van Halfvorster: helper van de vorster, bos- en veldwachter. Vgl. D. Halbmeier, Halbritter, Halbschmied, Halbwinner. 1278 Walt. Halfforstere, Leuven (HB 585).
- Alfers, Aelfers:** Patr. Germ. VN albi-hari 'elf-leger': Albharius, Alfheri (MORLET I).
- Alfman:** 1. Patr. Afl. van Germ. alf-naam, zoals Alfer, Alverik. 1325 Alfman, Hamme (LIND. 1964, 20). – 2. Spelling voor Halfmann.
- Alfons, Alphons(e), Alfonso, Alphonso, Alonso, -zo, -zi, Alongi, Allonsius, -cius, Alonsious:** Patr. Germ. VN Alfons uit adel-funs of al-funs 'de alles wagende' (V.D.SCHAAR). Alfonso/Alonzo is Sp. 1688 Jac. Victor Allonce, Houtien (MUL VII); 1720 Alonsius, Mech. (MERTENS).
- Alfred(o), Alfredsson:** Patr. Germ. VN albi-rêd 'elf-raad' of adel-frid 'adel-vrede': Albradus/Alfredus, Adalfridus/Alfrid(us) (MORLET I).
- Alfrink:** Patr. Afl. van Alfer. 7e-10e e. Alfring; 1066 Alfringhem (Alveringem) (OGN 39, 35). Vgl. D. Alferding.
- Alfvoet,** zie Holvoet.
- Algar:** Patr. E. vorm van de Germ. VN adal-ger 'adelspeer': 12e e. Adalgerus; 13e e. Adelger, Izg. (GN). 1271 Robert Elger, Norfolk (REANEY).
- Algier(t), Aug(i)er, -ez:** Patr. Rom. vormen van de Germ. VN Adelger; zie Algar. 1340 Havin Augier (MORLET).
- A(l)glave:** Ofr. a le glave, Fr. à la glaive: met het zwaard. ± 1300 Gilles a le Glave, Robers a la Glave, PdC (BOUGARD). Vgl. Alépée.
- Algoed, Algoe(d)t, Algoët, Aelgoet, Algoo, Allegoe(d)t, A(e)lvoet, Haelvoet:** Patr. Germ. VN adel-gôd 'adel-goed': Adelgodus (Dip.). 1398 Bernaert Aelgoet, Marke; 1417 Hughe Aelgoet, Ktr. (DEBR. 1970, 1958).
- Algrain:** A le Grain, Au Grain: met het graan. BN van een graankoopman. Vgl. Alavoine. 1246 Jehan au Forment, Comp. (MORLET).
- Algret,** zie Allegre.
- Aliame,** zie Alliaume.
- Alibert(o), -is:** Patr. Germ. VN ali-berht 'ander-schitterend': Alibertus (MORLET I).
- Alice, Allice, Alix, Alys:** Metr. Rom. vorm van Germ. VN Adelheid. De naam komt al in de 12e e. in

Bijdrage tot de geschiedenis van de familie Alenus van Herk- de- Stad (XVIde en XVIIde eeuw)

Johannes I Alenus

De oudst gekende Alenus,- tijdgenoot van Karel V, d.i. keizer Karel (1500 –1558) en van Hendrik VIII, koning van Engeland (1491- 1547) [1], tevens naamgevende stamvader van alle Alenus- sen, was John Allen, *alias* Jan Alen, *alias* Johannes Alenus I. Deze Engelsman werd omstreeks 1500 (wellicht iets vroeger) in Londen geboren. Er mag worden van uitgegaan dat hij katholiek was en dat hij het bewind van koning Hendrik VIII vreesde die, mede omwille van de echtscheidings-perikelen met zijn eerste vrouw Catharina van Arragon, reeds in 1520 sleutelde aan de vernietiging van de katholieke kerk in Engeland (1534, = echtscheiding van Catharina).

Vaststaat dat Johannes Alenus verhuisde naar Brabant en het graafschap Loon (Belgisch- Limburg) en dat hij nooit terugkeerde naar zijn geboorteland. De “Matricule de l’Université de Louvain”[2] laat aan duidelijkheid niets te wensen over,- op 20 december 1520, liet Johannes Alen(us) zich als student inschrijven aan de Katholieke Universiteit Leuven, = Johannes Alen, Londonensis dioc. (bisdom Londen), Anglus

**(Engelsman),- merkwaardig is dat hij voornaam en
familienaam “op zijn Brabants” laat inschrijven.**

**Wat de familienamen- woordenboeken betreft, was het
een traditie dat de familienaam Alen(us) van Herk- de-
Stad (afkomstig van Engeland), werd vermeld als één
van de vele varianten van het hier ten lande wijd
verspreide patroniem “Alen”. [3]**

**Toen wij in 1991 vernamen dat dr. Frans Debrabandere
op het punt stond een compleet herziene uitgave uit te
geven van zijn vermaard “Woordenboek van de familie-
namen in België en Noord- Frankrijk” (dat in 1993 zou
verschijnen), maakten wij van de gelegenheid gebruik de
auteur erop te wijzen dat de familienaam ‘Alen(us)’ van
Herk- de- Stad / Londen en de dragers van die naam een
‘eiland’ vormen in West- Europa.**

**Om deze ontdekking te bewijzen werd verwezen o.a. naar
C.W. Bardsley,- A Dictionary of English and Welsh
Surnames,[4] en naar twee van de werken waarop
Bardsley zich beroept,- Ch. Yonge,- History of Christian
Names [5] en Galfredo,- Promptorium Parvulorum Sive
Clericorum, Lex. Anglo- Latinum Princeps, Londen. [6]**

**Vandaag is bewezen dat de Latijnse vorm van de
familienaam Alen- Alenus op 20 december 1520, in de
Nederlanden, nergens voorkwam, tenzij in de KUL-
matricule (en in Herk- de- Stad), maar dat hij in
Engeland, als ‘Alenus’ en ‘Alanus’ al honderden jaren in
zwang was. Misschien zelfs al sedert 1066 (slag van
Hastings) en de invasie van Engeland door Willem de
Veroveraar en zijn voornaamste bondgenoot Alain
Fergéant, hertog van Bretagne, die ook de graaf-
schappen Richmond en York zou inpalmen, zodat in die**

gewesten alle van 'Alain' afgeleide namen uitgebreid populair zouden worden.

Dr. Frans Debrabandere maakte dan ook in 1993 een duidelijk onderscheid tussen 'Alen' en 'Alenus' in zijn Familienamen- woordenboek (p. 54).

Johannes Alenus was getrouwd met Kathryn van Doornick (van Schulen) die in Herk overleed *voor* of in de loop van 1561. Ook Johannes behoorde toen al niet meer tot de levenden. Dat blijkt bij het bestuderen van hun beider testament dat op 19 februari 1561, in een verheffingsakte [7], tevens akte van Scheydinghe ende deylinghe, voor de Herkse schepenbank in de openbaarheid werd gebracht.

Bij leven en welzijn hadden de echtgenoten Alenus- van Doornick zeven kinderen,- Agnes, Peter, Andries, Bart, Hendrik, Michiel en Geertruyt, waarvan er twee aan de vergetelheid zouden ontsnappen, = Petrus, omdat hij, in navolging van zijn vader, de naamdragende stamvader zou worden en Andreas, de priester- leraar- dichter die o.a. in de negentiende eeuw het eerbetoon van de Biographie Nationale de Belgique [8] in de wacht zou slepen en in de één en twintigste eeuw door de stad Hasselt met een straatnaam zou worden bedacht.

Blazoen

De familie Alenus van Herk- de- Stad voert in haar wapenschild,- “in zilver, twee ineengestrengelde alen (palingen) van sinopel, in het schildhoofd en de schildvoet vergezeld van een klaverblad van hetzelfde *en in het hart van een leeuw van sabel*. Het schild is getopt met een helm van zilver, getralied en omboord

van goud, gevoerd en gehecht van keel. Wrong en dekkleden van sinopel en zilver. Helmteken, het klaverblad van het schild.

Dit blazoen werd geregistreerd op 3 februari 2001 en gepubliceerd onder het nr. 220, door het Heraldisch College van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, Antwerpen (Vlaamse Stam, nr. 7- 8, augustus 2001).

De *leeuw van sabel* werd omstreeks 1650 toegevoegd aan het oorspronkelijke blazoen, waarvan reeds in 1562 (Petrus I) en in 1589 (Henricus I) afbeeldingen terug te vinden zijn op transfix- zegels (RAH, charters abdij van Sint- Truiden). Deze toevoeging gebeurde door Petrus-Henricus II (1611 – 1681), achterkleinzoon van Petrus I en kleinzoon van Henricus I, die op die manier zijn afstamming aan moederszijde,- hij was de enige zoon van Henricus II (1580 – 1624) en Cecilia van Gelmen, - uitdrukkelijk in de verf wilde zetten. Voor beide wapenschilden, van Gelmen inbegrepen, geldt als bron het “Wapenboek van Frans Wennen” van Sint- Truiden, ook gekend als “Armorial de Saint- Trond”. [9]

Johannes Alenus was dus wat men vandaag een 'scholar' zou noemen, die huwde met een gegoede landbouwers- dochter, - Kathryn van Doornick (van Schulen),- dat huwelijk kan hebben plaatsgevonden in 1519 en de oudste twee zonen, Petrus en Andreas werden waarschijnlijk geboren tussen 1520 en 1522.

Petrus I

Petrus, de oudste zoon van Johannes I en tweede in de reeks naamgevende voorvaders, werd geboren in Herkede- Stad, mogelijk tussen 1520 en 1522. Omstreeks 1540

huwde hij Maria Meggheleers, met wie hij twee zonen zou hebben, die niet onbekend zouden blijven in het graafschap Loon en het prinsbisdom Luik,- Henricus I en Johannes II. Op 26 januari 1562, in een charter van de abdij van Sint- Truiden, wordt hij vermeld als *Laat* van het leenhof van Waanrode. Herk was evenwel onder het Ancien Régime acht laat- of leenhoven rijk. [10]

In 1554 was Henrick Meggheleers overleden, d.i. de schoonvader van Petrus,- de nalatenschap is het vermelden waard, zij behelst drie eigendommen (vast-goed),- *die Croon* (die nog bestaat), *den Kielkenshof* en *den Vlashof*, alle drie op het grondgebied van Herk gelegen.

Maar Petrus I sterft op zijn beurt in Herk, op 6 maart 1580 en zijn oudste zoon, Henricus I, vermeldt in diens eigen Curriculum Vitae (zie *infra*), een ander goed, dat *de Bleuk* zou kunnen zijn (vandaag het ‘Olmenhof’),- de Latijnse tekst is raadselachtig, de Latinisten zijn het niet eens over de waarachtige betekenis en draag-wijde,- “Anno 1580 post obitum patris mei charissimi migravi cum familia in aedes patrias in Herk e regione ecclesiae sitas” (“In 1580, na het overlijden van mijn geliefde vader, verhuisde ik met mijn gezin, naar het landgoed of naar het huis van mijn vader, gelegen buiten het gebied van de kerk, of gelegen tegenover de kerk van Herk”).

Dat Petrus I en Henricus I (en Henricus II en zijn dochter Elisabeth), eigenaar zouden zijn geweest van de Bleuk is mogelijk, jazelfs voor de hand liggend,- maar dat zij er zouden hebben gewoond, valt bijna uit te sluiten in een tijd dat men, buiten de wallen van de stad, nergens veilig was. De nog bestaande bijgebouwen van het Olmenhof,

kunnen van oorsprong dateren uit de zestiende eeuw, maar het huidige stadhuis- gebouw werd pas omstreeks 1813, in de Franse tijd (1796 – 1815) opgetrokken,- dat het door de familie Hermans, d.z. afstammelingen van Elisabeth Alenus, gebouwde kasteeltje op veel oudere fundamente rust, lijkt ons waarschijnlijk, maar de dag dat er onder het stadhuis zal worden gegraven, is zeker nog niet in het zicht.

Andreas

Andries, een jongere broer van Petrus, werd geboren in Schulte of in Herk- de- Stad,- naar algemeen wordt aangenomen rond het jaar 1520. Volgens betrouwbare bronnen (o.a. Mantelius), begon hij zijn loopbaan als hoofd van de stadsschool van Herk (1544- 1554). Vaststaat dat hij priester was. Van 1554 tot 1566 (de aanwervingen door de stad Hasselt hadden plaats op 30 april 1553), was Andreas leraar aan het Hasseltse Sint-Quintinus- college, indertijd beter gekend als de “Groote Schoole”. Het neefje van Andreas,= Henricus I, tijd- en streekgenoot en mogelijk zelfs klasgenoot van Willem van der Mark II, heer van Lummen, is formeel.- “Anno 1556 profectus sum Hasseletum ibi manum subdidi ferulae Magister ac Dominus Andreae Aleni patui, studui ibidem annos quattuor Latinae et Graecae linguae.”

Wat betreft het voorlopig einde, in 1566, van de leraren-carrière van de priester- leraar, wordt meestal verwezen naar de stadsrekeningen van Hasselt, naar een geschil m.b.t. de niet- uitbetaling van een achterstallige jaar-wedde (1565 - 1566), met de Hasseltse 'bouwmeester' (rekenplichtige) Henrick Naelden. [12]

Maar de ware oorzaak van het vertrek naar Brabant van Andreas (1566 - 1574), moet worden gezocht in de aanloopjaren naar de opstand van de gezamenlijke Lage Landen tegen de Spaanse Habsburgers, die zijn hoogtepunt zou bereiken met de 80- jarige oorlog (1568 – 1648) en met het einde daarvan, de 30- jarige oorlog (1618 – 1648). Zie, *infra*, pp. 71 – 73.

In 1566 was Hasselt immers onder het calvinistische bewind komen te staan van ‘Lumey’, Willem II van der Marck, heer van Lummen, mogelijk een oud- leerling van Andreas Alenus. [11]

Hier is de tekst van de in het Hasseltse stadsarchief bewaard gebleven klachtenbrief (z.d.) die, vanuit Diest, zo tegen het einde van 1567, tot de Hasseltse stads- magistraat werd gericht,- [12]

-“U.L. (U lieden) es wel kennelick,
Eerwerdige en vorsinnige Heeren, dat mij nog compe-
teren hondert gulden Brabants van mynen arbeyt ende
gagie 't Sint- Jansmis over jaer, de welck mij Henrick
Naelden, bouwemeester, hadde moeten betalen, en
hadde gedaen die saeck, die U.L. genoeg kennelick is.
Ick weet wel dat die stadt veel lasten heeft, dwelck mij
leet es. Nochtans, waer ick benaest onderhalf jaer heb
patiëntie gehad, waert billick, dat ick tot solutie
quaeme. Aerbeyts loon behoort betaelt te worden. Ick
heb die stadt van Hasselt derthien jaer gedient (1554-
1566), niet als dienaer, maer als vader van de kinderen,
kenne Godt voer wien niets verborgen en es, ende
langer had wel willen dienen, en hadden sommige
saeken gedaen, die gheen noot en es te scrijven.

53. Jacobus Jacobi de Teneramunda, Camerac. d.	»	»
54. Paulus Witbols de Antwerpia, Camerac. d.	20	»
55. Paulus Hermanni de Eijncusia, Traject. d.	»	»
56. Johannes de Tilia de Alusto, Camerac. d.	»	»
57. Johannes Berch de Nova Ecclesia, Terreborchensis d.	22	»
58. M. Goesswinus Wilhelmi de Schoenhovia, Traject. d.	26	»
59. Dns Christophorus de Roggendorp filius militis, Vijenensis d. (nobilis).	28	»
60. Carolus De Lalen filius militis Ancci Velleris, Tornac. d. (nobilis).	»	»
61. Franciscus de Coene de Gandavo, Tornac. d.	»	»
62. Johannes de Dooveren de Bruxella, Camerac. d. (M. Anthonius de Hoochstraet juravit pro istis VII [57-63] quia minores).	»	»
63. Simon Favrez de Crats, Vijennensis d.	»	»
[271].		
64. Anthonius de Culenborch, Traj. d. (pauper).	»	»
65. Michael de Mechlinia, Camerac. d. (pauper).	»	»
66. Frater Petrus Pirets de Angia, ord. Sancti Augustini, Cam. d.	»	»
67. Frater Augustus Stoer de Angia, ord. S. Augustini Cam. d.	»	»
68. Hugo de Sancto Andrea, Schotus (pauper).	1	dec.
69. Johannes Multoris de Testele, Leod. d.	»	»
70. Dns et fr. Arnoldus Schellekens de Beka, Leod. d.	5	»
71. Johannes filius Mgri Arnoldi de Monte (M. Arnoldus de de Monte juravit pro eo quia minorennis).	13	»
72. Johannes Alen, Londonensis dioc., Anglus.	20	»
73. Dns Henricus de Teneramunda, religiosus ordinis Sanctae Trinitatis.	29	»
74. Hermes van Borre de Gerardimonte (M. Sebastianus de Gerardimonte juravit pro eis [73 et 74]).	»	»
75. Joannes van Rode de Gerardimonte.	»	»
[1521]		
76. Nicolaus Wale de Haesbroeck, Morinensis d.	8	jan.
77. Johannes Steenbrugghe de Ypris, Morinensis d.	9	»
78. Johannes Paunet de Walcuria (pauper), Leod. d.	11	»
79. Bartholomeus Johannis de Voerhout, Traject. d.	»	»
80. Johannes de Visschere de Thessel, Leod. d. (Johannes Coman juravit pro eo).	15	»

Ick heb voor nieuwmerckt noch eens aen mijne heeren gescreven ; ick heb gebeden presentelick corts na nieuwmerckt, maer behalven schoon woerden en heb ick tot noch toe niets ontfangen. Waerom ick bid U, Mijne Heeren, seer vrintelick, dat ghy mij behulpich sijt wat U moegelick es, om te comen tot betalinge. Het waer mij leet, dat ick met recht souder moeten toe comen, dwelck ick hoop dat niet van noot en sal sijn. Ick verstaen, dat die stadt eenen nieuwen bouwe-meester heeft gekoesen, waerom ick wilde wel, dat mijn heeren hem last gaven om mij corts te betalen, of dat ick aen Jan Sigers mijn schult mocht vinden. Heb ick lange patiëntie gehadt, ick bid mijn heeren, dat sij doen al dat billick ende redelick is.

Waer ick de stadt van Hasselt teeniger tijd kan meer dienst of lieffens doen, sal ick altyt bereid sijn, kenne Godt, die U allen lange gespaer in vromicheyt, wijsheyt ende salicheyt.

Met haest,
tot Diest, bij mij,
H(er) Andries Alen(us),
U(w) dienaer ende vriend.

Op de keerzijde staat,- Aen de eersamige, vroeme ende discreete Heeren Borgemeesterrs ende Raet der vroemer Stadt van Hasselt."

Aan het calvinistische bewind in Hasselt was intussen, in 1567, een einde gekomen, zodat na lang wachten de nieuwe 'bouwmeester' Jan Siegers, Andreas dan toch maar heeft uitbetaald,- "Item Andries van Schuelen den schoolmeester syn gagie des jaers,= C (100) g. Br. gevallen tsamen ende geheelick, oft dleste jaere syne diensten A° XV° sesse end sestich" (RAH, Stad Hasselt, Bouwmeester, 1565/66, f° 49, r°).
Einde goed, al goed.

Tijdens de acht jaren verblijf in Brabant (1566 – 1574), was Andreas bedrijvig als privé- leraar, ten dienste van de kinderen van Catharina van Brandenburg, vrouwe van Jauche (Geten), Assche (Assche Ter Heyden ?) en Wideux (Widooie). Op 15 juli 1573 legt Andreas, in Brussel, de laatste hand aan zijn “Sacrarum Heroidum, Libri Tres”, die hij opdraagt aan *dame* Catharina van Brandenburg. Hier treedt hij op als verdediger van feministische ideeën en wordt op die manier een voorloper van Gabriel Legouvé. [14] In 1574 verschijnt de gedichten- bundel van Andreas bij Rogier de Welp, *alias* Rutger Velpius, in Leuven.

Op 7 januari 1575 wordt Andreas, door de Hasseltse magistraat (de burgemeesters Jorden van Herck en Jaspart Millen), aangeworven als rector van de ‘Groote Schoole’ [13] en alhoewel hij op dat ogenblik minder dan vier jaar te leven heeft,- hij sterft op 30 juli 1578,- slaagt hij erin de Groote Schoole te promoten, zodanig dat zij nog tientallen jaren lang haar reputatie zal uitdragen. -“Het Hasseltse Sint- Quintinus- college behoudt lange tijd een verdiende reputatie dankzij het talent en de toewijding van het lerarenkorps dat door Alenus werd opgeleid” (Mantelius).

In zijn “Bijdragen tot de geschiedenis der stad Herk” (z.d.), schrijft E.H. Florent Silverijser,- “Andreas Alenus stichtte te Hasselt eene Latijnsche school welke zeer gunstig bekend stond door de gansche gouw. In de archieven der kerk vinden wij de benoeming van den Z.E.H. Egidius Paesmans, tot pastoor te Herk (1603), en als aanbeveling voor dien waardigen priester lezen wij er,- “Geboren te Hasselt den 25 augustus van het jaar 1541, bracht hij de eerste jaren zijner jeugd door onder

Andreas Alenus, een uitnemend- goede vormer van de jongeren ; dit werd geschreven tot eer van den pastoor, maar het strekt nog meer tot lof van zijnen goeden Herkschen leermeester.”

Andreas stierf in Hasselt, op 30 juli 1578 en werd begraven in de kerk die vandaag Sint- Quintinus-kathedraal heet, sedert de verheffing van de provincie Limburg tot bisdom. Door de biografen van Alenus wordt algemeen aangenomen dat hij zelf zijn graf-schrift dichtte,-

**Hic cubat Andreas musarum cultor Alenus
Qui docuit pueros non sine laude diu
Ut requies animae caelesti detur in arce
Exoptat rogites, Lector amice Deum.**

**(Hier ligt Andreas Alenus, vriend van de muzen,
Die niet zonder lof lange tijd de kinderen opleidde,
Vriend lezer, hij verlangt dat gij God met klem
zoudt vragen dat Hij zijn ziel in Zijn paradijs de
vurig verlangde rust zou schenken)**

Wij openen hier een parenthesis m.b.t. tot het lot dat deze (verdwenen) grafsteen waarschijnlijk is overkomen. Minister J.J. Thonissen schrijft in zijn artikel gewijd aan Andreas Alenus in de Biographie Nationale,-

-“Il y a quelques années encore (dit werd geschreven in 1866, driehonderd jaar na de calvinistische *putsch* in Hasselt), on lisait encore à l’ église paroissiale de Saint- Quentin à Hasselt, lieu de sa sépulture, l’ épitaphe qu’il avait lui-même composée et qui ne brillait pas par une modestie excessive.»

In de praktijk zal de grafsteen van Andreas wel de weg zijn opgegaan die in de Franse tijd (1796 – 1815) voor de oude ‘paveysteenen’ van de Sint- Quintinus- kerk werd uitgekozen.

G. Vanderstraeten in zijn,- De Sint- Quintinus- kerk of Hoofdkerk van Hasselt, in “Limburgsche Bijdragen”, uitgegeven door het Leesgezelschap van Hasselt”, achtste bundel, Hasselt, Eug. Leën, 1910 (pp. 41 – 70), schrijft hierover het volgende (pp. 69 – 70),- (. . .)

-“Volgens een artikel van Heer Djef Anten, verschenen in de Gazet van Hasselt, nummer van 14 januari 1911, werd de huidige vloer der kerk gelegd onder pastoor Hoelen, in juli 1804. De oude ‘paveysteenen’ en ook de grafstenen die den ganschen vloer bedekten, werden door tussenkomst van notaris J. Corswarem verkocht voor de som van 859 gulden”. “De nieuwe vloerstenen”, aldus het artikel, “voortkomende uit de abdij van Sint-Truiden, werden aan de kerkfabriek van Sint- Quintinus verkocht door tussenkomst van de heer ridder de Menten, voor een globale som van 2.468 gulden. (. . .)” (einde van het citaat).

De hedendaagse burger die, in zijn drang naar het behouden en bezitten van getuigenissen en overblijfselen van het verleden, wel eens in het andere uiterste vervalt,- getuige hiervan het op grote schaal bedreven bedrog in het antiquariaat,- staat verstomd van het negentiende eeuwse officiële vandalisme (met inzet van notarissen en met behulp van notariële akten).

Laat ons eindigen met de samenvatting van minister J.J. Thonissen, in de Biographie Nationale de Belgique (pp. 207 - 209),-

- "Après avoir dirigé, pendant plusieurs années, l'école latine de sa ville natale, il obtint, jeune encore, l'emploi de recteur d'un collège public que l'on venait de fonder au chef-lieu actuel du Limbourg belge. Il remplit ces fonctions avec tant de succès que plusieurs familles notables et influentes des Pays-Bas le chargèrent de l'éducation de leurs enfants. Il connaissait très bien le latin et le grec, et de nombreux passages de ses *Héroïdes sacrées* révèlent une érudition biblique peu commune. (...) Alenus a laissé un recueil de poésies latines intitulé, - *Sacrarum Heriodum, Libri Tres*. Paquot [15] dit au sujet de ce livre, - ce sont des lettres en vers élégiaques sous le nom de la plupart des saints et des saintes de l'Ancien et du Nouveau-Testament. Alenus s'est proposé pour modèle les *Héroïdes* d'Ovide, mais il est resté fort au-dessous de l'original. Pour être complètement juste, le biographe (Paquot) aurait dû ajouter que, tout en restant au-dessous de son glorieux modèle du siècle d'Auguste, Alenus se distingue par des qualités estimables, par une érudition étendue et une latinité généralement pure. (...) Les *Héroïdes sacrées* sont dédiées à Catherine de Brandebourg, dame de Jauche et d'Assche, dont l'auteur élevait alors les enfants. Cette dédicace, écrite à Bruxelles le 15 juillet 1573, est peut-être la pièce la plus importante du volume. Blâmant Platon, Euripide, Simonide et plusieurs autres des traits acérés qu'ils ont lancés contre le sexe le plus faible, empruntant aux historiens de l'antiquité païenne les noms de la plupart des femmes qui se sont immortalisées par de mâles vertus, énumérant et célébrant les qualités précieuses qui ont leur apanage chez tous les peuples et à toutes les époques, évoquant le souvenir de celles qui se sont illustrées par le culte de la poésie, de la philosophie et de la science, Alenus termine en plaçant les femmes au-

dessus des hommes par leur piété envers Dieu, lequel, dit- il, ne fait pas de distinction entre les sexes. Le pédagogue du XVI-ième siècle a vaguement entrevu le vaste programme que, plus de deux siècles après, Legouvé [15] devait réaliser avec autant d'ampleur que d'éclat." (einde van het citaat).

Henricus I

Henricus I werd op 29 juni 1542 in Herk- de- Stad geboren als oudste zoon van Petrus en Maria Meggheleers. Hij was gedurende Lumey's korte bestaan tijd- en streekgenoot en misschien zelfs vier jaar lang klasgenoot van Willem van der Marck II, heer van Lummen,- deze baron en toekomstige, maar kortstondige dictator van Hasselt (1566- 1567), werd in Lummen geboren op 14 oktober 1542, - hij was dus 3 1/2 maanden jonger dan Henricus Alenus.

Van 1548 tot 1554 liep Henricus lagere school in Herk, - mogelijk ook nog de eerste twee jaren van de humaniora want hijzelf schrijft dat hij van 1556 tot 1560 (*annos quattuor*) Latijn en Grieks leerde aan de Groote Schoole in Hasselt, bij zijn oom Andreas,- terwijl deze laatste reeds met ingang van 1554 in Hasselt les was gaan geven (de stad Hasselt wierf leerkrachten aan op 30 april 1553). In 1560 zal Henricus aan de Katholieke Universiteit Leuven zijn gaan studeren, want in 1564 promoveert hij in de *artes liberales*.

Op grond van zijn eigenhandig geschreven C.V. kennen wij het lange leven en de lotgevallen van Henricus bijna tot in de kleinste details. Van 1564 tot 1570 (ten tijde van de troebelen die de 80- jarige oorlog vooraf gingen), was hij preceptor in dienst van voornamen families en hun kinderen, eerst in Vilvoorde, dan in Luik.

Maar op 2 februari 1570, trouwt Henricus in Herk- de- Stad met *Joffrau* Cecilia Clingers en vervolgens wordt hij acht jaar lang hoofd van de Herkse stadsschool en wel van 1570 tot 1578.

Wat Henricus niet vermeldt, maar wat toch ook belangrijk is voor de geschiedenis van Herk, dat is dat hij sedert diens geboorte op 6 juni 1580, peetoom was van Godefridus Wendelinus, de beroemdste zoon van Herk en misschien zelfs van het graafschap Loon.

"EEDT DIE MEN DEN BORGEMEESTEREN GEWOON IS AF TE NEMEN", OMSTREEKS 1600 (Alenus, Willy,- Vlaamse Stam, nr. 3, maart 2002)

In de gichtenregisters van de zestiende eeuwse schepenbank van Wuestherck, vandaag Herk- de- Stad in Limburg, die bewaard worden op het Rijksarchief te Hasselt, werd de geijkte formule van de eed van trouw teruggevonden die de aantredende burgemeesters van Herk moesten afleggen de dag dat zij verkozen werden, de eerste zondag na Sint Jan (24 juni).

De formule van de eed werd opgeschreven omstreeks 1600, door de toenmalige secretaris *oppidi herckensis*, zoals hij zichzelf noemt, Henricus Alenus I. Hij werd geboren te Herk, op 29 juni 1542, als oudste zoon van Peter Alen(us) en Maria Megghelers. Op 2 februari 1570 huwde hij met Cecilia Clingers ; deze dame zou hem twee zonen schenken, met name Henricus II en Johannes III. Vader Henricus overleed voor of in 1616 en zou begraven liggen onder het hoofdaltaar van de Sint-Martinuskerk in Herk.

Henricus of één van zijn zonen dichtte zijn grafschrift, waarvan de tekst is bewaard gebleven en

dit in tegenstelling tot zijn grafsteen die mogelijk, omstreeks 1796, aan het iconoclasme van de Franse sansculotten is ten offer gevallen. Maar vooraleer te overlijden of zijn *officio* over te dragen aan zijn opvolgers, Henricus Alenus II (1616 - 1621) en Waltherus Taelmans (1621- 1624), was Henricus zo wakker zijn *curriculum vitae* in het register van de Herkse schepenbank neer te schrijven¹[1]. Menig genealoog zal de afstammelingen van deze merkwaardige magister daarvoor benijden.

Het in het Latijn geschreven C. V. leert ons dat Henricus, in 1564, dus op 22- jarige leeftijd, promoveerde in de *artes liberales* aan de Katholieke Universiteit Leuven. Dit diploma laat hem toe, van 1564 tot 1570, als preceptor te fungeren, om te beginnen in Vilvoorde, vervolgens in Luik. Met de opgedane praktijk slaagt hij erin, van 1570 tot 1578, het directeurschap van de bekende Herkse stadsschool in de wacht te slepen.

Maar tegen 1577, met dertien jaar anciënniteit in het onderwijs, krijgen de administratieve en politieke ambities van Henricus de bovenhand. De macht lokt. Met ingang van 1577, dus met één been nog in het onderwijs, begint Henricus *honoraria* te cumuleren. Het secretariaat van de schepenbank is vacant, maar Henricus heeft geen bestuurlijke ervaring. Van 1577 tot 1584 moet hij zich dan ook tevreden stellen met titel en functie van secretaris-*substituut* ; in 1584 wordt Henricus dan eindelijk door de prinsbisschop van Luik, in diens hoedanigheid van graaf van Loon, voor het leven benoemd tot secretaris *oppidi herckensis*.

[1] RAH, Herk- de- Stad, schepenbank, gichten, reg. 92, ult° f°.

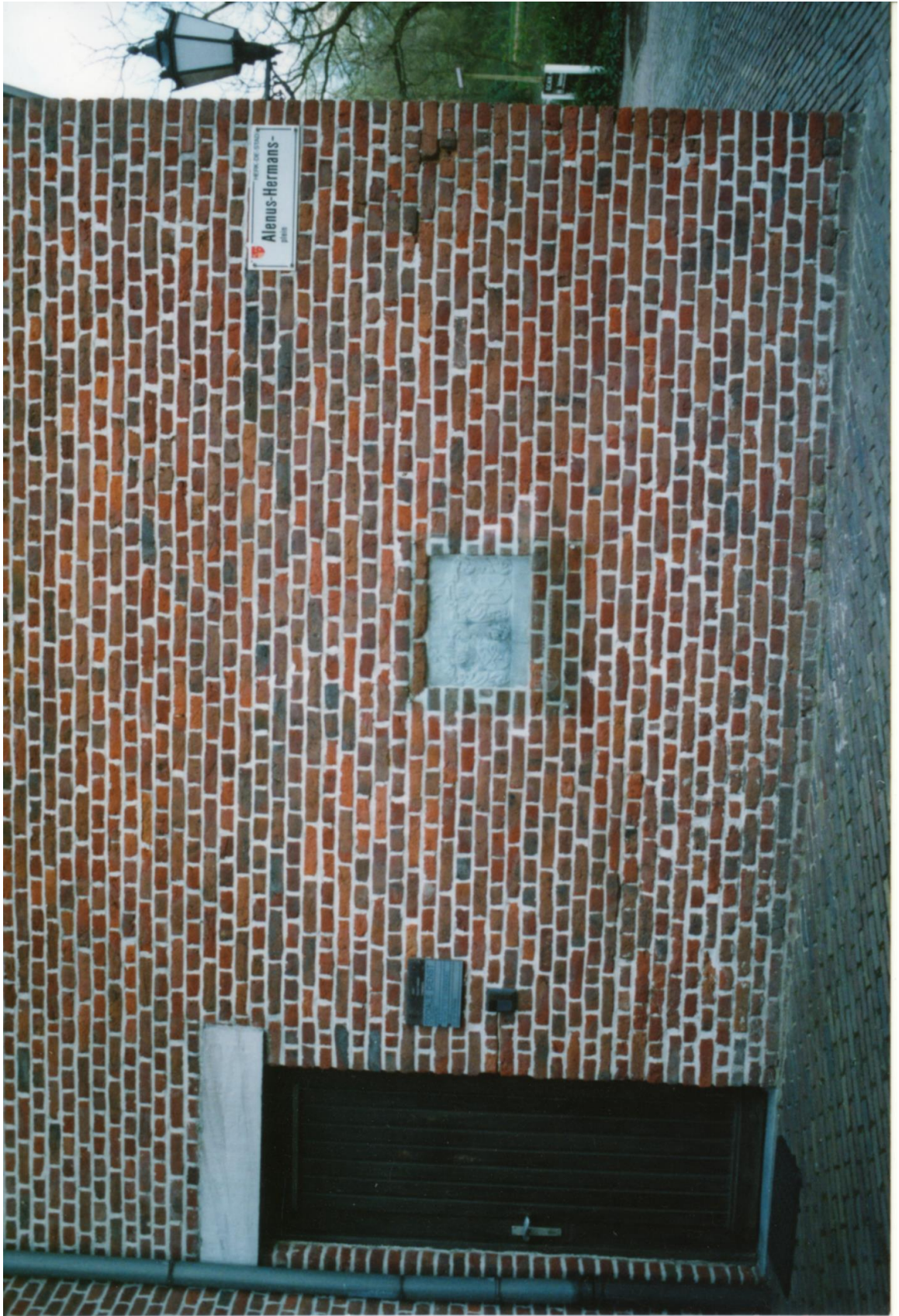
[2] RAH, Herk- de- Stad, schepenbank, inventarisnr. 476, f° 75 e.v. (19 febr. 1561).

Maar voor de ambitieuze Herkenaar is dit alles nog niet genoeg ; hij slaagt erin van 1578 tot 1596, het hoge ambt van *coactor* (of *receptor*) van de prinsbisschop in de wacht te slepen. Mogelijk kreeg hij hierbij steun van zijn broer, magister Johannes Alenus II. In 1581 was deze laatste immers reeds procureur in de hoofdstad Luik. Tussen 1602 en 1605 slaagt de procureur erin de twee hoogste *magistraturen* van het graafschap op zijn naam te schrijven, - Oppergrieffier van de Leenzaal van Kuringen en Schepen van het Hooggericht van Vliermaal.

Al dan niet met steun van zijn invloedrijke broer Johannes, cumuleert Henricus ook nog, met zijn reeds genoemde functies, het *laatschap* van het Cijns- of Leenhof van Waanrode, en dit van 1578 tot 1596. Dit *laatschap* werd misschien geërfd van zijn vader, Peter ; in een charter van de abdij van Sint-Truiden, dat eveneens wordt bewaard in Hasselt, op het Rijksarchief, wordt vader Peter, reeds op 26 januari 1562, vernoemd als *Laat* van het Hof van Waanrode. Geblazoende zegels op de transfix van de oorkonden, zowel ten name van vader Peter als van zijn zoon, Henricus I zijn bewaard gebleven. Qua cumul was dat nog niet voldoende ; van 1578 tot 1601 was Henricus I niet minder dan negen maal burgemeester van zijn geboortestad. Zijn graf-schrift bewijst dat hij, en zijn afstammelingen, bij leven en welzijn, zich van dit alles bewust waren,- misschien zelfs op een ietwat overdreven manier,-

-“Hic jacet Hercani quondam pars magna senatus,
Consul, Scriba, chori Rector Alenus erat”

(‘Hier ligt wat ooit een merkelijk deel was van de Herkse stadsmagistraat, want Alenus was burgemeester, secretaris en directeur van het koor.’)

Henricus stierf omstreeks 1616 (de overlijdensakten over die periode zijn verloren gegaan), en hij werd begraven in de parochiekerk van Herk. Meerdere biografen stellen dat Henricus zélf zijn grafschrift dichtte, maar er bestaan vermoedens dat de steller van het epitaph één van zijn twee zonen kan zijn geweest (die misschien ook in de kerk werden begraven (?) - want er bevinden zich drie doodskisten onder de vloer van de kerk, ter plekke waar sedert enkele jaren het hoofdaltaar staat).

Maar ook voor de laat- zestiende eeuwse burgerij van Herk kon de zon niet altijd in het water schijnen. In 1568 was de tachtigjarige oorlog uitgebroken. Dit was nochtans vanuit Loon gezien, oorlog in het *buitenland*. Dat buitenland heette de Zeventien Provinciën en later de Nederlanden, - 'los Fland(r)es' in de taal van de Spaanse kolonisator. (...)

Wat er ook van weze, op 17 februari 1587 bezetten de geuzen Herk en aangezien zij permanent in geld- en in plundernood verkeren, worden de vier rijkste poorters of zij die verondersteld worden dat te zijn, met name, - Henricus I en Johannes Alenus II, Johannes Taelmans en ten slotte Petrus Vandelaer, en dit met het oog op het te eisen losgeld, gevankelijk meegevoerd naar het geuzenbolwerk Geertruidenberg (Noord- Brabant). Wat Henricus Alenus I betreft, hij zal op de eis ingaan (1.500 gulden Brabants), - veilig terug naar huis keren (hoe ?) en nog dertig jaar lang zijn vroegere levenswijze hervatten. In 1580 was immers zijn vader, Peter Alen(us) overleden en Henricus Alenus I, in zijn *curriculum vitae*, kan niet nalaten ons daarvan alle details mede te delen, -

-“Anno 1580 post obitum patris mei charissimi, migravi cum familia in aedes patrias in Herk, e(xtra) regione ecclesiae sitas.” (‘In 1580, na het overlijden van mijn geliefde vader, verhuisde ik met mijn gezin, naar het ouderlijk landgoed in Herk, gelegen buiten het gebied van de kerk (of,- naar het ouderlijk huis gelegen tegenover de kerk ?’)

Eed- formule van de aantredende borge-meesters (graafschap Loon, prinsbisdom Luik, einde XVIde eeuw).

-“Ik . . . geloiffve ende sweer hier tot God enden den heyligen evangelie, het alde Catholycke christene geloiffve niet af te gaen, mijnen genadigen furst ende heer bisschop tot Luyck, graeffe tot Loen oock dezer sijnder stadt ende vryheyte ende der geheelder gemeynten ende borgerschap een getrouwe ende nerstige voorganger ende borgemeester te sijn, haer eene werdicheyte, behoefte, mett ende gemeynhbete altyt te bedencken, ende te vervorderen, end met wetentheijt nimmermeer te versuijmen oft verachten. Ende wat ick wete ende verstaen oft mij voirkoomt daer het aen gelegen is, inden Raedt goitstyts te refereren ende laten weten.

Ende wat mij bij die overheyte inden Raet bevolen oft besloten wordt, dat sulck sonder alle vertreck ende onverandert volvoert worde, der overheyte, des Raets, ende der gemeynen stadt loflijcke vryheyden alt goit heyrkomen, gewoontheijden, statuten, insettingen, ordonnantien en gnalyck (generalyck) alles wes een getrouwe voorganger end Borgemeester naeden alden loffelycken gewoenten behoirt te doen, nae myn beste verstant, vermogen ende nersticheyte te handelen, uutschicken end onderhouden.

En tselve niet te laten deur ymants vrintschap, viantschap, noch om giften oft gaeven daer om te nemen, dan overall goet ende getrouwe te zijn. Daer bij dat ick der stadt inkomen trauwelick inhalen ende tot der stadt meest pfijt (profijt) sal beheren, doende daer van goide rekening end reliqua. Item dat ick om die officie te verwerffne bij niemant en hebbe, noch bij mij selve noch bij yemant anders en hebben met oft sonder giften oft schencken gesolliciteert, soo help mij God end sijn heylich wort.”

Proeve tot hertaling:

-“Ik, . . . beloof en zweer hier, bij God en het heilig evangelie, het oude katholieke, christelijke geloof niet af te vallen, voor mijn genadige vorst en heer, bisschop van Luik en graaf van Loon, ook voor deze zijn stad en haar vrijheid, voor de hele gemeente en voor alle burgers een trouwe en vlijtige vertegenwoordiger en burgemeester te zijn, haar waardigheid, levensvoor-zieningen en het algemeen welzijn altijd voor ogen te houden en te bevorderen en dat alles nooit bewust te verwaarlozen of gering te schatten. Wat ik weet of verneem of wat mij belangrijk voorkomt, dat zal ik in de stadsraad op het geschikte ogenblik behandelen en meedelen.

En wat mij door de overheid in de raad wordt bevolen of wat wordt besloten, dat zulks zonder dralen en ongewijzigd uitgevoerd worde, conform de eerbiedwaardige vrijheden, het goed gebruik, het gewoonterecht, de statuten, voorschriften en ordonanties van de overheid van de raad en de stadsgemeenschap en in het algemeen alles wat een getrouwe vertegenwoordiger en burgemeester naar oude loflijke gewoonte behoort te doen, naar mijn beste weten,

kunnen en inzet uit te voeren, elders [= op andere plaatsen buiten de stad] te behandelen en te onderhouden. En dat alles zal ik niet nalaten omwille van iemands vriendschap of vijandschap, noch om daarvoor giften of geschenken aan te nemen, maar integendeel overal goed en trouw te zijn.

Bovendien zal ik de inkomsten van de stad trouw innen, ze tot het meeste profijt van de stad beheren en daarover rekenschap, goede boekhouding en kwijtschriften afleggen. Tenslotte zweer ik dat om dit ambt te verwerven, niemands tussenkomst werd gesolliciteerd, noch door mij persoonlijk noch door iemand anders, met of zonder giften of geschenken.

“Zo helpe mij God en Zijn Heilig Woord.”

Aantekeningen

1) Voorganger : iemand tot zijnen voorganger zetten, d.w.z. iemand tot zijn vertegenwoordiger, zaak-waarnemer of voogd aanstellen ; vrouwen konden voor een schepenbank geen daden stellen zonder tussenkomst van een man (echtgenoot, broer voor weduwen of ongehuwden) ; die noemde men voorganger of momber ;

2) Uteschicken : burgemeesters van de goede steden moesten dikwijls overleggen in andere steden van Loon of in de hoofdstad Luik ; dat wordt weergegeven door ‘elders behandelen’ ;

3) Behoifte : dat wat men nodig heeft voor zijn levensonderhoud of, met een oud woord, “nooddruft”,

vandaar de levensvoorzieningen (die kan men bevorderen, maar niet de behoeften) ;

4) Heerkomen of heercommen betekent, “gebruik”.

Nawoord : Met mijn verontschuldigen voor mogelijke fouten bij het overschrijven en vertalen van de Latijnse teksten. Al mijn dank voor de proeve van *her-* taling naar het Nederlands van de ‘burgemeesters’- eed en voor de verklarende aantekeningen gaat naar dr.Theo Coun, secretaris van de Federatie Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, v.z.w.

Willy Alenus

Post scriptum. - Net voor het ter perse gaan, kregen wij van JOVIK, familienamen- deskundige van ‘Het Belang van Limburg’ (Hasselt), de hem gevraagde assistentie: -“Sta me toe te beginnen met een opmerking over de vertaling van de tweede Latijnse tekst in de inleiding bij de burgemeesterseed, -‘In aedes patrias in Herck e regione ecclesiae sitas’, zou ik vertalen als, *‘naar het ouderlijk woonhuis nabij (of, ‘recht tegenover’) de kerk in Herk gelegen’ (aedes = woonhuis ; e regionae = nabij, tegenover (e = ‘ex’, niet ‘extra’).” (*)*

“In de inleidende tekst zou ik ook niet te veel uitweiden over de cumulatie van het laatschap met andere functies. Na de instelling van de schepenbanken betekende het laatschap niet zo veel meer. Het was een soort bescheiden administratieve functie die de bezitters van die cijns- of laatgronden moesten vervullen omdat zij die gronden bezaten. Na een tijdje werd die functie op vele plaatsen trouwens door de schepenbank zélf overgenomen.”

(*) 'aedes' = woonhuis ; d. i. ook de vertaling die 'Muller & Renkema', Wolters, Groningen (1961) voorschrijven ; maar mijn vertaling werd in 1962 geïnspireerd en gefiatteerd door Dr. Mathieu Bussels (+), die indertijd rijksarchivaris was van het RAH (Hasselt) ; de betekenis van dit *statement* van Henricus I Alenus, dat voor hem dus belangrijk was en door hem belangrijk werd geacht voor het nageslacht, moet dan maar worden gezocht in de archieven en in de authentieke akten ; wat betreft Peter Alen(us) I, oudste zoon van Jan Alen(us) I en Katryn van Doornick (+1561), die gehuwd was met Maria Megghelers, zijn zowel van zijn ouders als van zijn schoonouders, de akten van 'scheydinghe ende deylinghe' bewaard gebleven ; van zijn ouders erft Peter noch landgoed, noch woonhuis maar van zijn schoonvader, Henrick Meggheleers, had hij zeven jaar vroeger (1554), niet alleen *die Croon* geërfd, een hotel dat 450 jaar later nog altijd bestaat en dat schuin tegenover de kerk is gelegen, maar bovendien *den Kielkenshof* en *den Vlashof* ; er blijft ons niets anders over dan op te zoeken welke goederen Peter Alen(us) I, bij leven en welzijn heeft verworven ; vast staat dat Henricus Alenus I, in 1580, na de dood van zijn vader verhuisde, zonder dat is geweten naar welke *aedes* ?

Johannes II

Johannes II werd omstreeks 1550 in Herk- de- Stad geboren als jongere zoon van Petrus I en Maria Meggheleers. In tegenstelling tot het vele dat wij weten m.b.t. zijn oudste broer, Henricus I, is er omtrent jeugd en opleiding van Johannes II weinig of niets gekend, behalve da, dat hij licentiaat was in de rechten en het beroep van advocaat ook effectief heeft uitgeoefend.

Johannes was getrouwd met *joffrau* Jeanne Christiani (afkomst onbekend),- mogelijk na de dood van zijn vader (1580) en misschien in Luik. Want in 1581 verkreeg hij een prinsbisschoppelijke commissie van procureur (advocaat), wat nog niet wil zeggen dat hij reeds in dat jaar naar Luik is verhuisd,- dat kan ook in 1588 zijn gebeurd.

Wat wij ook hebben teruggevonden in de doopregisters van de parochie Saint- Servais van Luik en in het testament van 11 mei 1598 van de echtgenoten Alenus-Christiani, dat zijn de namen van hun zes kinderen, die op vier verschillende manieren worden geschreven, te weten Alein, Pierre (*4 april 1588), Aleni, Cornélie (*10 januari 1590), Alemis, Jean (*21 april 1592), Aleni, Jeanne (*01 mei 1593), Aleni, Jean (*11 september 1596) en Alenus, Marguerite (plaats en datum van geboorte onbekend).

Wij weten niet waar Johannes II en Jeanne Christiani werden begraven, maar wij weten wel dat zij in hun testament de wens hebben uitgedrukt te worden begraven in de parochiekerk van Saint- Servais. Johannes was dus wel, in de loop van de tachtiger jaren van de zestiende eeuw, verhuisd naar de hoofdstad van het prinsbisdom om daar een carrière op te bouwen als advocaat- magistraat, een 'gemengde loopbaan' die gelijkenissen vertoonde met de justitiële combinatie die tegenwoordig in Engeland, onder de Common Law, nog altijd functioneert en wier mandatarissen recht hebben op de titel van Q.C. (Queen's Council).

En dankzij de gedetailleerde C.V. van zijn broer Henricus, weten wij ook dat Johannes in Herk aanwezig was op het moment van het onaangekondigde bezoek van de geuzen, op 17 februari 1587, - dat was alleszins nog *voor* de geboorte (in Luik) van zijn

eerste kind, op 4 april 1588. Ook Johannes werd als gijzelaar meegevoerd naar Geertruidenberg en zal wel vrijgekomen zijn mits betaling van het verschuldigde losgeld, maar het bedrag daarvan wordt ons niet door zijn broer medegedeeld. En als wij de tachtiger jaartallen tegen het licht houden, dan zou het best kunnen dat Johannes, bij zijn terugkeer uit gevangenschap (1587- 1588), naar Luik is verhuisd. Voor de eerste keer ? Of voor de tweede keer sinds 1581 ?

E.H. Florent Silverijser (geboren in Borgloon), aan wie wij een schat aan historische en biografische aantekeningen te danken hebben, o.a. in zijn niet gedateerde "Bijdragen tot de geschiedenis der stad Herck", verschenen in periodieke afleveringen in " 't Nieuws der Week' van Herk- de- Stad (drukkerij- uitgeverij Brems), haspelt de broeders Henricus I en Johannes II door mekaar, op basis van informatie die hij haalt bij Godefridus Wendelinus. [16] Maar het kan ook zijn dat Wendelinus zélf zich heeft vergist. Waarover gaat het ? Die bekende door Silverijser teruggevonden en geciteerde brief (1600) van Wendelinus, met als aanhef,- "Aen mijnen ouden meester", was uiteraard gericht aan Henricus I en NIET aan Johannes II ; - deze laatste is immers, bij ons weten, nooit schoolmeester, noch schoolhoofd geweest, noch in Herk, noch elders en indien Johannes gedurende zijn korte leven wel enige tijd in Herk heeft gewoond en gewerkt (waar hij schepen was), dan heeft hij toch een flink gedeelte van de periode gaande van 1580 tot 1600, in de hoofdstad van zijn vaderland doorgebracht.

Johannes II keerde omstreeks 1600, met al zijn in Luik gemaakte relaties, terug naar het graafschap Loon (tenzij hij zijn hoge functies vanuit Luik uitoefende), om er, van 1602 tot 1605, de twee hoogste magistraturen van het graafschap Loon te komen cumuleren,- de burgerlijke (Schepen Leenzaal van Kuringen) en de criminele (Oppergriffier Hooggericht van Vliermaal). Lang zal hij er niet van genieten, want Johannes stierf vlak na 1605.

Resumerend kan worden gezegd dat, in afwachting van de opkomst van zijn neefje, Johannes III (die reeds in 1593 was geboren) en die zijn oom in macht en standing zal overtreffen, dat Herkenaar Johannes II, in het begin van de zeventiende

eeuw, een van de voornaamste magistraten is geweest, die het graafschap Loon tot dan toe had voortgebracht.

Henricus II

Henricus II werd geboren in Herk- de- Stad, tussen 1570 en 1580, als oudste zoon van Henricus I en Cecilia Clingers. Hij trouwde in Herk, op 24 december 1608 met Cecilia van Gelmen en stierf te Herk in de loop van 1624, ten tijde van de pestepidemie. Zijn weduwe zou hem veertig jaar lang overleven, - Cecilia van Gelemn stierf inderdaad te Herk, op 24 januari 1664.

Uit het door pastoor Godefridus Wendelinus, op 18 augustus 1644 geschreven testament van Henricus' jongste broer, Johannes III (die volgt), dat op 17 november 1670, in een verheffingsakte voor de Herkse schepenenbank werd overgeschreven, blijkt dat Henricus I en Cecilia Clingers, bij leven en welzijn, zeven kinderen hadden ter wereld gebracht, te weten Henricus II, Cecilia, Maria, Philips, Anna, Petrus en Johannes III.

Bij gebrek aan opzoekingen en veldwerk en omdat Henricus II zo jong is gestorven en maar één zoon heeft nagelaten, Petrus II Henricus (*Herk, in 1611 en +Lummen, in 1681), is over hem praktisch niets geweten. In 1622, twee jaar voor zijn dood, wordt Henricus II, in een akte, als notaris vermeld.

Johannes III

Deze *scepenen ende secretaris* van Herk wordt in een brief die wordt bewaard op het Algemeen Rijksarchief te Brussel, aangesproken met de titel van "raadsheer van de Palts- keurvorst Maximiliaan". Deze hertog uit het huis Wittelsbach, was sinds 1623 keurvorst van Beieren.

SACRARVM
HEROIDVM
LIBRI TRES:

IN QVIBVS PRAETER ALIA
*plurima, quæ ad intelligendas Veteris & Novi
Testamenti historias, & pietatis incre-
mentum conferunt; studiosæ iuuen-
tuti utilia, scituq; dignissi-
ma continentur.*

A V T O R E
ANDREA ALENUS EBVRONENSIS
Adiectus est in fine Epistolarum Index.

LOVANIÏ,
Apud Rutgerum Velpium Bibliopolam Iuratum,
Sub Castro Angelico. Anno 1574.
CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.
Subfig. I. de la Torre,

Fac simile van het titelblad van de «Sacrae Heroides» van Andreas ALENUS,
uitgegeven te Leuven door Rogier de WELP in 1574.

Johannes III werd geboren in Herk- de- Stad, op 10 augustus 1593 als jongste zoon van Henricus I en Cecilia Clingers, beiden eveneens van Herk. Op 24 augustus 1614 trad hij in Herk in het huwelijk met *Joffrau* Margriet Bolgry. Uit inhoud en draagwijdte van zijn testament van 18 augustus 1644, opgesteld door E.H. Godefridus Wendelinus, pastoor van Herk, blijkt dat de echtgenoten Alenus- Bolgry kinderloos zijn gebleven (Rijksarchief Hasselt, Herk- de- Stad, schepenbank, 489, f° 107, r° - 108, r°).

Johannes III overleed te Herk, op 20 augustus 1644. Als eerste van de erfgenamen wordt vermeld Petrus II Henricus Alenus (*Herk, 30 oktober 1611 en +Lummen op 25 april 1681), = enige zoon van de oudste broer van Johannes III, te weten Henricus II (*Herk, omstreeks 1580, gehuwd te Herk, met *Joffrau* Cecilia van Gelmen, op 24 december 1608 en overleden te Herk, in 1624, ten tijde van een van de pestepidemieën).

In 1628 /29 was Johannes III burgemeester van Herk, samen met Willebrordus Hermans, Sr. Deze gebeurtenis werd belangrijk genoeg geacht om vereeuwigd te worden bij middel van een arduinen, beeldhouwde, zogeheten 'burgemeesterssteen'.

Vermeldenswaard is dat, *via* de afstammelingen in de vrouwelijke lijn,- dus *via* het achternichtje van Johannes Alenus III, te weten Elisabeth Alenus, d.i. mevrouw Willebrordus Hermans, Jr. (gehuwd te Herk, op 5 nov. 1611),- vervolgens *via* de families Hermans, van den Hove, de Pierpont en Stiénon du Pré, de beeldhouwde geblazoende steen meer dan 370 jaar in het bezit van de families is gebleven.

Op 13 april 2001, onder het burgemeesterschap van Paul Buekers, werd hij door de echtgenoten Willy Alenus - Claire Strauven geschonken aan de stad Herk. Vandaag maakt hij deel uit van een stadhuis-

muur op het binnenplein van de Bleuk *alias* het Olmenhof. Ter gelegenheid van de schenking werd het binnenplein van het stadhuis 'Alenus- Hermans'-plein gedoopt.

Johannes ALENUS III Raadsheer van de Palts- keurvorst

Johannes Alenus III wordt in een niet gedateerde aan hem gerichte brief (ARA, Brussel, fonds Mercy d'Argenteau, nr. 44/100), met deze titel aangesproken.

In 1623 werd Frederik V van de Palts, na zijn nederlaag bij Praag in 1618, d.i. het begin van de 30- jarige oorlog, als keurvorst vervangen door hertog Maximiliaan I.

Als hertog van Beieren had deze laatste reeds in 1597 zijn vader, Wilhelmus V opgevolgd.

De keurvorst ('grand électeur', 'électeur palatin') in het "*heiliges römisches Reich deutscher Nation*", d.w.z. van Duitse 'nationaliteit' (800 - 1806), was de titel van de wereldlijke en geestelijke rijksvorsten, die sinds 1257 de Duitse koning kozen en later, van 1338 tot 1806, de Duitse koning die tevens keizer werd. Van 1806 (Napoleon) tot 1871 (Bismarck), was het Duitse koninkrijk, tevens Duitse keizerrijk, alsnog afgeschaft. Maximiliaan de Iste van Beieren, van wie Johannes III dus raadsheer was, werd geboren in München, op 17 april 1573 en stierf te Ingolstadt, op 27 september 1651, dus zeven jaar na de dood van Johannes III Alenus. Maximiliaan was de stichter van de Katholieke Liga (1609) en had een belangrijk aandeel in de overwinningen op de protestantse vorsten, als gevolg waarvan hij zowel de Opper- Palts als de eraan verbonden keurvorstelijke waardigheid verwierf.

Van voornoemde brief en van de briefschrijver, kan worden gezegd,- (1) dat de brief werd geconcipieerd door E.H. Godfried Wendelinus ; in het Algemeen Rijksarchief te Brussel (ARA) bevindt hij zich trouwens tussen meerdere Wendelinus-archivalia ; (2) dit opstellen van de brief *in concept* gebeurde tussen 1623, het jaar waarin Maximiliaan keurvorst werd en 1628, het jaar dat Johannes III in Herk was ; (3) Godefridus Wendelinus belooft Johannes III een verhandeling te schrijven

met betrekking tot de eerste bakermat van hun gemeenschappelĳk vaderland,- Herk- de- Stad, graafschap Loon. Hij hecht ook veel belang aan de overwegend Frankische oorsprong van de bevolking van Loon, vandaag Belgisch- Limburg. Deze 'verhandeling' is ons middelerwĳl bekend,- het gaat hier ongetwĳfeld om de *Leges Salicae*, die in 1649 bij de drukkerij / uitgeverij Moretus in Antwerpen zijn gedrukt en gepubliceerd. 1649, dit is alleszins vijf jaar na de dood van Johannes III. Toch kan deze laatste, vòòr zijn dood, op de hoogte zijn geweest en het concept van de *Leges Salicae* misschien eindredactioneel hebben nagelezen.

**Johannes Alenus III,^[i] Raadsheer (1623- 1628)
van de Palts- keurvorst Maximiliaan I ^[ii],
heer van Stevoort (1638) en ‘gelimogeerd’ als
scepen ende secretaris van Herk- de- Stad (1644)
(*Vlaamse Stam*, nr. 5, oktober 2005)**

De historicus Rombout Nijssen, archivaris in het Rijksarchief te Hasselt, is de auteur van de merkwaardige studie,- **DE PANDHEREN VAN STEVOORT IN DE ZEVENTIENDE EEUW (1619 – 1671) ^[iii]**. De derde pandheer was Johannes Alenus, Jr. wiens leven (1593 – 1644) uiteenvalt in drie belangrijke periodes, waarvan de tweede en de derde uitvoerig door Rombout Nijssen worden belicht. Aanleiding van onzentwege om ook de eerste periode, misschien de belangrijkste, zeker voor de geschiedenis van het graafschap Loon, andermaal in herinnering te brengen.

Stevoort was een heerlijkheid in het prinselijk domein van de prinsbisschop van Luik, in diens hoedanigheid van graaf van Loon. Het was een vrijheerlijkheid, een eigen goed (‘allodium’) in hoofde van de prinsbisschop. En bovendien was het een pandheerlijkheid,- er werd een pand betaald en aan die rechtspositie kon een einde worden gemaakt. Johannes Alenus zou dit alles tot zijn schade en schande ondervinden. Of toch niet ?

De eerste pandheer van Stevoort was Mattheus vanden Roye, schepen van het Oppergerecht van Vliermaal (van 1619 tot ?), de tweede was Hendrik van den Bergh (1573 - 1638), graaf van Bergen- op- Zoom (van ? tot 1638), de derde was Johannes Alenus, Jr. (1593 – 1644), schepen van de plaatselijke schepenbank (van 1638 tot 1639) en

de vierde was een pandvrouwe, Maria, Elizabeth (1613 – 1671), prinses von Hohenzollern (van 1639 tot 1671)[^{iv}].

Jan Alenus, pandheer van Stevoort (1638 – 1639)

In de paragraaf die is gewijd aan pandheer vanden Bergh, schrijft Rombout Nijssen,- “Het was Jan Alenus (1593 – 1644), burger en in 1628 – 1629 burgemeester van Herk- de- Stad, schepen en secretaris van de schepenbank aldaar, en schepen en secretaris van de schepenbank van Stevoort, die er de Luikse *Rekenkamer* uiteindelijk op wees dat de heerlijkheid in het bezit was gekomen van de graaf van Bergen- op- Zoom. Of Mattheus vanden Roye zelf of zijn erfgenamen de heerlijkheid aan de graaf doorverpand hadden, en onder welke omstandigheden dat gebeurd was, blijkt niet meer uit het archief van de Luikse *Rekenkamer*. Vast staat dat Alenus dat niet belangloos meldde. Als secretaris van de plaatselijke schepenbank in Stevoort, was hij één van de centrale functionarissen in de heerlijkheid, en wist hij ongetwijfeld goed wat het bezit van de heerlijkheid jaarlijks kon opbrengen. Bovendien kon het pandheerschap van een heerlijkheid als Stevoort hem heel wat allure bezorgen, en het kon een opstap zijn voor verdere sociale promotie voor hem en voor zijn familie. Alenus bezorgde de *Rekenkamer* niet alleen het onrustwekkend nieuws over het feit dat de heerlijkheid buiten haar weten om doorverpand was, maar hij schoot in één moeite ook het geld voor dat nodig was om de verpanding ongedaan te maken.”

In de paragraaf die is gewijd aan pandheer Johannes Alenus, Jr. schrijft Rombout Nijssen,- “Voor Jan Alenus was het verkrijgen van de pandheerschappij in Stevoort wellicht één van de hoogtepunten in zijn leven. Al gauw zou echter blijken dat hij zijn hand overspeeld had.

Ongeveer een half jaar nadat Alenus in het bezit gesteld was van de pandheerlijkheid, ontving de prinsbisschop een suppliek vanwege een adellijke dame die zich voorstelde als Maria Elizabeth (1613 – 1671), prinses von Hohenzollern, met het verzoek haar in het bezit te stellen van de pandheerlijkheid Stevoort. Maria Elizabeth was de dochter en erfgename van Hendrik vanden Bergh, graaf van Bergen- op- Zoom, en diens eerste echtgenote Margaretha van Wittem. Haar echtgenoot, Eitel Friedrich von Hohenzollern- Hechingen (1601 – 1661), was de oudste zoon van Johan Georg von Hohenzollern- Hechingen (1577 – 1623), wijlen de voorzitter van de *Rijkshofraad* en van Francisca von Salm."

- "Tegen een verzoekschrift van een dame die (behoorde tot en) relaties onderhield met vertegenwoordigers van de hoogste adel in het keizerrijk, konden de belangen van de oud- burgemeester van Herk- de- Stad niet opwegen. Op 13 januari 1639 besliste de prinsbisschop dan ook de prinses von Hohenzollern in het vredig genot van haar heerlijkheids- rechten in Stevoort te continueren. ^[v] Van enige restrictie inzake de bevoegdheid van de pandvrouwe of inzake de verdeling van de financiële opbrengst van het pandheerschap, zoals in de verpandingsakte voor Alenus, was in de akte voor de prinses geen sprake meer. De enige beperking was dat de verpanding slechts gold voor de duur van het leven van de prinses. Na haar dood zou de heerlijkheid onherroepelijk weer bij het domein van de *Bisschoppelijke Tafel* gevoegd worden. Van enige consideratie voor de man die dan toch de rechten van de *Rekenkamer* op haar heerlijkheid (die van de *Rekenkamer*) gevrijwaard had, was evenmin sprake. De prinsbisschop gaf immers niet aan zijn *Rekenkamer* de opdracht aan Alenus zijn 500 patagons terug te betalen, maar hij droeg dat op aan

de prinses. Wanneer Alenus dat geld heeft terug-gezien, vertellen de archieven van de *Rekenkamer* niet.” (einde van het citaat).

Einde loopbaan en overlijden van Jan Alenus (1644)

Over de tweede belangrijkste periode in het leven van Jan Alenus, zijn wij nu voldoende ingelicht. Dus is het moment gekomen om de derde en laatste periode in de kijker te zetten,- ook hier zouden wij kunnen schrijven, wat er over veel andere hoge bomen wordt geschreven die, bij leven en welzijn, veel wind oogsten,- “hic transit gloria mundi”.

In een indrukwekkende voetnoot schrijft Rombout Nijssen,- “Jan Alenus was onder meer schepen (aangesteld op 6 november 1626) en secretaris van de schepenbank van Herk- de- Stad, schepen en secretaris van de schepenbanken van Stevoort en van Berbroek, en meier en secretaris van het laathof van Gullick van de bisschop van Luik in Herk- de- Stad ; Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Herk- de- Stad*, nr. 483, f° 194, r° - v°, 485, f° 212, r° - v°.

Op 25 juni 1628 werd hij samen met Wilbort Hermans voor een periode van één jaar tot burgemeester van Herk- de- Stad gekozen : Rijksarchief Hasselt, *stads-archief van Herk de- Stad*, nr. 7, f° 46, v°.

Samen met zijn ambtsgeenoot liet hij een burgemeesterssteen maken, een herdenkingssteen waarop hun beider wapenschilden werden afgebeeld, en die nu - dankzij de tussenkomst van zijn verwant Willy Alenus uit Oostende - de buitengevel van het stadhuis van Herk- de- Stad siert."

- "Jan Alenus zou later in zijn functie van secretaris van de schepenbank van Herk- de- Stad in conflict komen met de hoogdrossaard van Loon. Deze klaagde hem aan bij de rechtbank van de Officiaal omdat hij het geheim van de schepenbank niet zou gerespecteerd hebben. Op 27 mei 1644 werd hij daarvoor door de Officiaal ongeschikt verklaard om nog langer als schepen en als secretaris van de schepenbank te zetelen. Nog voor het vonnis officieel bij de griffie van de schepenbank betekend werd, overleed Jan Alenus op 20 augustus 1644. 's Anderendaags, op 21 augustus, werd hij begraven. Het vonnis van de Officiaal werd op 19 mei 1645, samen met de veroordeling van zijn weduwe tot het betalen van een boete van 100 gulden, bij de schepenbank van Herk- de- Stad betekend en in het gichtregister ingeschreven : Rijksarchief Hasselt, *Verzameling parochieregisters*, nr. 357, *Archief van de schepenbank van Herk- de- Stad*, nr. 485, f° 485, f° 184, r° - v°." (einde van het citaat).

Jan Alenus, Raadsheer van de Palts- keurvorst Maximiliaan I [ii]

Wat voorafgaat moet worden beschouwd als een uitstekende belichting van de tweede en derde belangrijke periodes in het leven van Jan Alenus. Om een totaalbeeld te krijgen moet echter de eerste periode wederom aan bod komen, die trouwens reeds eerder en elders werd beschreven.^[vi]

Tot vandaag beschikken wij maar over één document waarmee wij ons enig idee kunnen vormen omtrent de politieke en sociale positie van Alenus in de Loons-Luikse standenmaatschappij ten tijde van de 30- jarige oorlog. Dat is de minuut (concept) van een brief die vòòr 1628 door de Herkse geleerde Godfried Wendelinus werd gericht aan de man die ons bezighoudt, Johannes

Alenus, Jr. [vii] Johannes moet toen al meerdere jaren (sedert 1623) Raadsheer van de Palts- keurvorst Maximiliaan de Iste van Beieren zijn geweest, dit is de oprichter en chef van de Katholieke Liga (1609). In zijn hoedanigheid van raadsheer van de keurvorst moet Alenus een kopstuk of hét kopstuk van de Contra-reformatie zijn geweest, maar dan waarschijnlijk wel jurisdictioneel beperkt tot het graafschap Loon of het prinsbisdom Luik. Als standplaats van Alenus noemt E.H. Florent Silverijser (+) de stad Mannheim (Baden-Württemberg)[viii], zonder enige bronvermelding. Een bijkomende moeilijkheid bestaat hierin dat Wendelinus antwoordt op wat wel een bijzonder boze brief van Alenus moet zijn geweest, een brief die nog niet werd teruggevonden. De lezer oordele zelf, rekening houdend met het feit dat Wendelinus een vriend des huizes was, misschien een aanverwant,- de vader van Johannes, Henricus Alenus, Sr. (1542 - 1616), was de peetoom en tot het vijftiende jaar van de leerling, de leermeester van Wendelinus. En ondanks wat tussen 1623 en 1628 een gloeiende ruzie blijkt te zijn geweest, zal het testament en de laatste wilsbeschikking van Johannes Alenus en zijn echtgenote Margriet Bolgry, op 18 augustus 1644, twee dagen voor de dood van Johannes door Wendelinus worden 'beschreven'.[ix]

(Excerpta) -"Aan de Nobele en Zeer Geleerde Heer, Heer Johannes Alenus, Raadsheer van Zijne Excellentie de Palts- Keurvorst Maximiliaan.

Ik zal een kleine (onleesbaar) verhandeling schrijven over de eerste 'bakermat' van ons vaderland, een verhandeling die ik in Uw naam schrijf, althans indien U die verhandeling Uw bescherming waardig acht, wat ik ten zeerste ambieer.

Telekrant flitste schenker Willy Alenus (m) met
schepen Geerdens en burgemeester Buekers (r).

Herk-de-stad, 13 april 2001

Want zoals ik bij anderen opkijk naar een (edele) geboorte en naar de rijkdommen, naar studie-ijver voor de schone letteren, zal ik dat nog meer voor ogen houden bij U, die, buiten de oudheid van Uw geslacht, dat zich al over drie eeuwen (moet zijn drie generaties) uitstrekt, buiten de overvloed aan bezittingen, buiten Uw erudiete cultuur, voorzeker dit toppunt van verdiensten heeft bereikt, dat Zijne Excellentie de Hertog van Beieren, Maximilianus, U in zijn Raad heeft willen opnemen, dat is, - zo interpreteer ik dat, - dat hij aan U een deel van zijn welzijn heeft toevertrouwd. Indien dus iets wat tot nu toe onbekend was, door mij hier wordt bekendgemaakt, en de oorsprong van de Franken aan hun afstammelingen wordt terug-geschonken, dan weze van U alles zoals U heeft willen zijn, - confirmeer dan de stam Alen(us) niet meer dan Luik in zijn oude luister en ga voort met van mij te houden. (einde van de vertaling uit het oorspronkelijke Latijn door rustend priester- leraar Willem Hendriks (Overpelt)).

Kanttekeningen bij de pandheerlike status van Jan Alenus

Loopbaan en lotgevallen van keurvorstelijk raadsheer Jan Alenus kunnen niet worden gezien, LOS van het rechtsgebied van het *heiliges römische deutscher Nation*, met inbegrip van het prinsbisdom Luik, en ook niet LOS van de tijd waarin hij leefde,- d.i. de 30-jarige oorlog. Dat was een afschuwelijke tijd, in een Europa dat geen vrede meer had gekend sedert het verdrag van Verdun (843) en dat geen duurzame vrede meer zou kennen vòòr 8 mei 1945, d.i. de datum van het einde van de tweede wereldoorlog in Europa.

Tot dat de aanbevelingsbrief in de archieven opduikt, ten voordele van de kandidatuur van Jan Alenus, die Ferdinand van Beieren, prinsbisschop van Luik, voorzeker geschreven heeft ten gerieve van zijn machtige broer, Maximiliaan I van Beieren, de Palts- keurvorst, tevens chef van de Katholieke Liga, kunnen wij er nu reeds van uitgaan dat Alenus, van 1623 tot 1628 (het jaar van zijn terugkeer naar Herk), meerdere leden van Duitse keur- en rijksvorstelijke families persoonlijk heeft gekend,- zeker deze leden van de clans van katholieken huize, zoals de Hohenzollern- Hechingen.

In afwachting dat er nieuwe documenten aan het licht komen, lijkt het ons dan ook logisch en consequent ervan uit te gaan dat Alenus niet alleen de belangen van de Luikse *Rekenkamer* in de gaten hield (dat was zijn ambtelijke plicht), maar ook de belangen van de graaf van Bergen- op- Zoom en diens erfgenamen en dat bleek bij de afhandeling van de erfenis- kwestie, zijn dochter, de prinses von Hohenzollern- Hechingen te zijn. Of deze adellijke familie(s) Alenus gevraagd hebben om over hun belangen te waken (zij wisten wie hij was), of dat hij het zelf misschien heeft voorgesteld, kan momenteel niet worden achterhaald en is in wezen ook niet zo belangrijk. Gronden voor onze stelling vinden wij in het voorschieten van het pandgeld door Alenus,- weliswaar om de heerlijkheid (voorlopig ?) op zijn naam te schrijven,- en in de opdracht die de *Rekenkamer*, op 13 januari 1639 aan de prinses von Hohenzollern gaf, Alenus zijn 500 patagons terug te betalen. Vermeldenswaard is ook nog dat de prinsbisschop, in een *authentieke akte*, de akte van verpanding, Jan Alenus aanspreekt als "cher et aymé Jean Alenus". Aan titels had de (voormalige?) raadsheer van de Palts- keurvorst kennelijk geen gebrek,- toch moeten de

superlatieven die Godefridus Wendelinus Jan Alenus toezwaait (om redenen die ons nog altijd niet zijn gekend), met een korrel zout worden genomen.

Kanttekeningen bij einde loopbaan en leven van Jan Alenus

Met wat is geweten aangaande het leven en de loopbaan van Jan Alenus, komen de gebeurtenissen van mei en augustus 1644 als een volslagen verrassing. Maar vier jaar voor het einde van de rampzalige 30-jarige oorlog, was West- Europa reeds een puinhoop. En wat was begonnen, in de Nederlanden, in 1558-1568, als een opstand tegen de Spaanse, weliswaar legale bezetter, was volop bezig te evolueren naar wat wij op school zouden leren kennen als het Westerse vraagstuk. De Frans- Duitse oorlog (1870-1871), de eerste wereldoorlog (1914 - 1918) en de tweede wereldoorlog (1939 - 1945), draaiden nog altijd rond het herstel van de grenzen van het verdrag van Verdun van 843 (e.g. Elzas- Lotharingen) en de vrijwaring van het Duitse 'Lebensraum',- waaronder de toegang van Duitsland tot de Noordzee- havens.

Jan Alenus was een machtig en mogelijk gevreesd man, en aan de kant van de prinsbisschop van Luik en de Oostenrijkse (katholieke) Habsburgers, was hij zeker een respectabele personaliteit. En in de kringen van de Duitse, katholieke, keurvorstelijke en rijksvorstelijke families zal hij wel meer vrienden dan vijanden hebben gehad.

Maar het prinsbisdom Luik was een kleine, zwakke staat (zonder staand leger) en de prinsbisschop was geen machtig staatshoofd,- tenzij die keren dat hij kon

aanleunen bij zijn rijksvorstelijke Beierse en Rijnlandse bloedverwanten. Maar de burens van ons prins-bisschoppelijke vaderland waren, ofwel tanende, ofwel groeiende grootmachten,- de Spaanse Nederlanden van Albrecht en Isabella (1648 - 1713), waar *inter alia* die andere bekende Herkenaar Godefridus Wendelinus, kind aan huis was, de Noord- Nederlandse, calvinistische Republiek der Verenigde Nederlanden, die in 1648 een onafhankelijke, zeevarende mogendheid zou worden en ten slotte de voor Luik gevaarlijkste buurman van allemaal, het tegen zijn omsingeling door de Habsburgers strijdende Frankrijk van Lodewijk XIII en van kardinaal Richelieu. En allen, Hollanders, Brabanders en Fransen, hadden agenten en bevriende clubs op het grondgebied van het vorstendom Luik en tot in de wandelgangen van het prinsbisschoppelijke paleis.

Het einde van de loopbaan en het einde van het leven van Johannes Alenus, hebben veel weg van een docudrama, maar dat is nog geen reden om in die richting verder te gaan en daar de oplossing van het 361 jaar oude mysterie te gaan zoeken. De veroordeling van de trouwe dienaar van de Oostenrijkse, katholieke Habsburgers was een afrekening en, zijn tegenstander, de hoogdrossaard van Loon, was misschien niet meer dan een uitvoerder,- in opdracht van Duitse protestanten? van de Spaanse Habsburgers? van de Fransen, die alle vijanden van de Habsburgers steunden? De mysterieuze brief van Godefridus Wendelinus zinspeelt op de zuurheidsgraad van de relaties, in die tijd en in die regio.

Joffrau Margriet Bolgry overleefde haar man met meer dan een kwart eeuw. Op 17 nov. 1670, "*compareerden*", in Herk, "*voor de schaut ende scepenen de naeste vrienden ende erfgenaemen van wijlen Sr. Joes Alenus,*

in sijnen leven scepene ende secretaris deser justitie",- de akte is bewaard gebleven.^[viii] In die Verheffingsakte is het testament van wijlen Jan Alenus overgeschreven, dat oorspronkelijk werd geboekstaafd door pastoor Godefridus Wendelinus, op 18 augustus 1644, twee dagen voor het schielijk overlijden van Alenus.

Zes en twintig jaar nadat wat voor de familie toch een tragedie moet zijn geweest, wordt de enige zoon van de oudste broer van Jan, het hoofd van de Alenus- clan, door de Herkse schepenbank aangesproken als *Borgemeester* Peeter Alenus (1611 – 1681), en dat was hij, in Herk, inderdaad nog maar net geweest (1668 - 1669) en dat zou hij opnieuw worden, weliswaar van nu af aan in Lummen, naar welke heerlijkheid hij was verhuisd en waar hij zou sterven en in de parochiekerk aldaar, *ante altare beate Mariae*, zou worden begraven.

1670- 1675 was ook het einde van het verblijf van de naamdragende Alenus- sen in Herk- de- Stad, volgend op een aanwezigheid van 170 jaar (1500- 1670). Maar via Elisabeth, een dochter van *Borgemeester Peeter Alenus*, die op 5 november 1671 was gehuwd met Willebrordus Hermans, Jr. zouden de afstammelingen in Herk prominent aanwezig blijven, tot voorbij het midden van de twintigste eeuw, dat was dus nog eens 300 jaar.

Het wachten is nu op een historicus of afstammeling om het geheim verder te ontraadselen van de mysterieuze veroordeling van 27 mei 1644.

Willy Alenus

VOETNOTEN EN ADDENDA

[i] Johannes, Jr. werd geboren in Herk- de- Stad, op 10 augustus 1593 als jongste zoon van Henricus Alenus, Sr. en Cecilia Clingers, beiden eveneens van Herk. Op 24 augustus 1614 trad hij in Herk in het huwelijk met *Joffrau* Margriet Bolgry. Uit inhoud en draagwijdte van zijn testament van 18 augustus 1644, opgesteld door E.H. Godefridus Wendelinus, pastoor van Herk, blijkt dat de echtgenoten Alenus- Bolgry kinderloos zijn gebleven (RAH, Herk, schepenbank, 491, f° 107 e.v.).

Johannes Alenus, Jr. overleed te Herk, op 20 augustus 1644. Als eerste van de erfgenamen wordt vermeld Petrus, Henricus Alenus, Sr. (*Herk, 30 oktober 1611 en +Lummen, 25 april 1681), enige zoon van de oudste broer van Johannes, Jr. te weten Henricus Alenus, Jr. (*Herk, omstreeks 1580, gehuwd te Herk met *Joffrau* Cecilia van Gelmen, op 24 december 1608 en overleden te Herk in 1624, ten tijde van een van de pestepidemieën). In 1628 /29 was Johannes Alenus, Jr. burgemeester van Herk, samen met Willebrordus Hermans, Sr. Deze gebeurtenis werd belangrijk genoeg geacht om vereeuwigd te worden bij middel van een arduinen, gebeeldhouwde, zogeheten 'burgemeesterssteen'. Vermeldenswaard is dat, *via* de afstammelingen in de vrouwelijke lijn,- dus *via* het achternichtje van Johannes Alenus, Jr, te weten Elisabeth Alenus, d. i. mevrouw Willebrordus Hermans, Jr. (gehuwd te Herk, op 5 november 1671),- vervolgens *via* de families Hermans, van den Hove, de Pierpont en Stiénon du Pré, de gebeeldhouwde, geblazoende steen meer dan 370 jaar in het bezit van de families is gebleven. Op 13 april 2001, onder het burgemeesterschap van Paul Buekers, werd hij door de echtgenoten Willy Alenus - Claire Strauven geschonken aan de stad Herk. Vandaag maakt hij deel uit van een stadhuismuur op het binnenplein van de Bleuk *alias* het Olmenhof. Ter gelegenheid van de schenking werd het binnenplein van het stadhuis 'Alenus- Hermans'- plein gedoopt.

[iii] Johannes Alenus, Jr. wordt in een niet gedateerde aan hem gerichte brief (ARA, Brussel, fonds Mercy d'Argenteau, nr. 44/ 100), met de titel van Raadsheer van de Palts- keurvorst Maximiliaan aangesproken. In 1623 werd Frederik V van de Palts, na zijn nederlaag bij Praag in 1618, begin van de 30- jarige oorlog, als keurvorst vervangen door hertog Maximiliaan de Iste. Als hertog van Beieren had deze laatste reeds in 1597 zijn vader, Wilhelmus V opgevolgd. De keurvorst ('grand électeur', 'électeur palatin') in het "*heiliges römisches Reich deutscher Nation*", d.w.z. van Duitse 'nationaliteit' (800 - 1806), was de titel van de wereldlijke en geestelijke rijksvorsten, die sinds 1257 de Duitse koning kozen en later, van 1338 tot 1806, de Duitse koning die tevens keizer werd. Van 1806 (Napoleon) tot 1871 (Bismarck), was het Duitse koninkrijk, tevens Duitse keizerrijk, afgeschaft. Maximiliaan de Iste van Beieren, van wie Johannes Alenus, Jr. dus raadsheer was, werd geboren in München, op 17 april 1573 en stierf te Ingolstadt, op 27 september 1651, dus zeven

jaar na de dood van Johannes Alenus, Jr. Maximiliaan was de stichter van de Katholieke Liga (1609) en had een belangrijk aandeel in de overwinningen op de protestantse vorsten, als gevolg waarvan hij zowel de Opper-Palts als de eraan verbonden keurvorstelijke waardigheid verwierf.

Als standplaats van de keurvorstelijke raadsheer vermeldt E.H. Florent Silverijser de stad Mannheim. Van voornoemde brief en van de briefschrijver kan het volgende worden gezegd,- (1) de brief werd geconcipteerd door E. H. Godefridus ('Ireneus') Wendelinus ; in Brussel (ARA) bevindt hij zich trouwens tussen meerdere Wendelinus- archivalia ; (2) dit opstellen van de brief *in concept* gebeurde tussen 1623, het jaar waarin Maximiliaan keurvorst werd en 1628, het jaar dat Johannes terugkeerde naar Herk en er tot burgemeester werd verkozen, samen met Willebrordus Hermans, Sr. ; (3) Godefridus Wendelinus belooft Johannes Alenus, Jr. een verhandeling te schrijven m. b. t. de eerste bakermat van hun gemeenschappelijk vaderland,- Herk- de- Stad, graafschap Loon. Hij hecht ook veel belang aan de overwegend Frankische oorsprong van de bevolking van het graafschap Loon, vandaag Belgisch- Limburg. Deze 'verhandeling' is ons middelerwijl bekend, - het gaat hier ongetwijfeld om de *Leges Salicae*, die in 1649 bij de drukkerij / uitgeverij Moretus in Antwerpen zijn gedrukt en gepubliceerd. 1649, dit is alleszins vijf jaar na de dood van Johannes Alenus, Jr. Toch kan deze laatste, voor zijn dood, op de hoogte zijn geweest en het concept van de *Leges Salicae* misschien eindredactioneel hebben nagelezen.

[iii] Nijssen, Rombout,- De pandheren van Stevoort in de 17de eeuw (1619 - 1671), in J. Maenen, R. Driessen & B. Indekeu (eds.), *Tesi samanunga was edele unde scona*, Liber Amicorum Theo Coun, Hasselt, 2005, pp. 137 – 151.

[iv] Hohenzollern, Duits vorstengeslacht, afkomstig uit het land Hohenzollern, waarvan de geschiedenis teruggaat tot de elfde eeuw. Sedert het begin van de dertiende eeuw is het geslacht gesplitst in een Frankische en een Zwabische tak. Van deze laatste tak, die het stamland Hohenzollern- Hechingen had behouden, werd Karel de Eerste (gest. 1576) ook nog graaf van Sigmaringen. Bij zijn dood splitste de tak zich in drie families, waarvan de laatste Hohenzollern- Sigmaringen voortleeft tot vandaag (cfr. Maria von Hohenzollern- Sigmaringen, de moeder van koning Albert de Eerste der Belgen). In 1692 werden de Zwabische Hohenzollern, die *katholiek waren gebleven*, in de rijksvorstenstand opgenomen. Deze voetnoot is niet onbelangrijk voor de geschiedenis van de pandheerlijkheid Stevoort en voor de lotgevallen van Johannes (Jan) Alenus.

[v] Met 'continueren' bedoelt Rombout Nijssen uiteraard "continueren ten name van graaf Hendrik vanden Bergh", de tweede pandheer van Stevoort, die in zekere zin en zeker naar de zin van de prinses von Hohenzollern, door Jan Alenus onrechtmatig was opzij geschoven tenzij, net andersom, hij de belangen van de adellijke families vanden Bergh- von Hohenzollern heeft gevrijwaard.

[vi] Genealogie & Heraldiek in Vlaanderen, Samenwerkingsverband Vlaamse Verenigingen voor Familiekunde, v.z.w. Kortemark- Handzame, maandblad, - jg. 1, nr. 2, maart 2003, nr. 6, september 2003, nr. 8, november 2003.

[vii] Aan de Nobele en Zeer Geleerde Heer,
Heer Johannes ALENUS, Raadsheer van Zijne Excellentie de Palts- Keurvorst Maximiliaan. Het is een gebruikelijke zonde van genegenheid dat een nobel man een fout liever wil verontschuldigen dan ze op de voet (op) te volgen en aan iets wat men goed vertrouwt de bevestiging van iets slechts te verlenen. Datzelfde doet U en van een vergissing maakt U een beoordeling, wanneer U eist dat ik iets aan het licht breng, wat bij dat licht maar duister is en wanneer U iets wat ik zelf afkeur, beschermingswaardig acht. Die gevoelens namelijk van U jegens mij lijken wel de aard te hebben van een verrekijker, door wiens lenzen de zaken zeer groot lijken. De vurigheid van de liefde waarmee U mij eertijds heeft omhelsd, hoeveel meer onmetelijks zou die van mij doen verwachten dan ik zou durven verzekeren en waaraan ik niet zou kunnen beantwoorden. Hij (God ? de prinsbisschop?) moge het zien. Ik onttrek mij niet aan het gezag en ik zal niet oordelen dat U over mij slecht oordeelt en ik zal mijzelf niet veroordelen door mijn eigen uitspraken.

(358)

Ik zal een kleine (*onleesbaar*) verhandeling schrijven over de eerste 'bakermat' van ons vaderland, een verhandeling die ik in Uw naam schrijf, althans indien U die verhandeling Uw bescherming waardig acht, wat ik ten zeerste ambieer. Want zoals ik bij anderen opkijk naar een (edele) geboorte en naar de rijkdommen, naar studie-ijver voor de schone letteren, zal ik dat nog meer voor ogen houden bij U, die, buiten de oudheid van Uw geslacht, dat zich al over drie eeuwen (*moet zijn drie generaties*) uitstrekt, buiten de overvloed aan bezittingen, buiten Uw erudiete cultuur, voorzeker dit toppunt van verdiensten heeft bereikt, dat Zijne Excellentie de Hertog van Beieren, Maximilianus, U in zijn Raad heeft willen opnemen, dat is, - zo interpreteer ik dat, - dat hij aan U een deel van zijn welzijn heeft toevertrouwd. Indien dus iets wat tot nu toe onbekend was, door mij hier wordt bekendgemaakt, en de oorsprong van de Franken aan hun afstammelingen wordt teruggeschonken, dan weze van U alles zoals U heeft willen zijn, - confirmeer dan de stam Alen(us) niet *meer* dan Luik in zijn oude luister en ga voort met van mij te houden. (einde van de vertaling uit het oorspronkelijke Latijn door rustend priester- leraar Willem Hendriks (Overpelt).

[viii] Mannheim kwam in de 13de eeuw tot ontwikkeling als tolstation. De uit die tijd daterende tolburcht Eichelsheim werd in 1622 verwoest, d.i. één jaar vòòr Maximiliaan I Palts- keurvorst werd. Ook de stad onderging hetzelfde lot, als centrum van protestanten, door de harde hand van de veldmaarschalk van de Katholieke Liga, de Brabander Jean t' Serclaes, graaf van Tilly. [x] En dit terwijl de stad, met ingang van 1606 (stadsrechten sinds 1607), door de calvinistische keurvorst Frederik IV, aanzienlijk was uitgebreid en versterkt (bastions, bouw van de Frederiksburcht).

[ix] Rijksarchief Hasselt, Herk- de- Stad, Schepenbank, nr. 491, f° 107 e.v.

[x] Jean t'Serclaes, graaf van Tilly (geboren kasteel Tilly, Brabant, februari 1559 – +Ingolstadt, 30 april 1632), Zuid-Nederlands veldheer, - diende eerst in het Spaanse, later in het keizerlijke leger. In het begin van de Dertigjarige Oorlog behaalde hij als veldmaarschalk

van de katholieke Liga een beslissende overwinning op de protestanten op de Witte Berg (bij Praag, 1620). De daaropvolgende jaren streed hij succesvol in het Rijnland en in Noord-Duitsland. Tilly verving in 1630 Wallenstein als opperbevelhebber van de keizerlijke troepen. Als zodanig trachtte hij de uitvoering te verzekeren van het door Ferdinand II in 1629 afgekondigde Restitutie-edict. In Gustaaf Adolf van Zweden ontmoette hij echter een superieur tegenstander. Enige maanden nadat Tilly Maagdenburg had ingenomen (mei 1631) werd hij door Gustaaf Adolf bij Breitenfeld verslagen, en het jaar daarop bij Rain aan de Lech. Aan de gevolgen van zijn verwondingen overleed hij korte tijd later. Zijn oprechte overtuiging het ware geloof te dienen bracht hem de bijnaam 'der Heilige im Harnisch'.

P.S. Brief van 23 juli 2005 aan dhr. Rombout Nijssen

"L' histoire est un fleuve qui n' en finit pas de couler" (Jean Van Welkenhuyzen).

In bijlage, zoals beloofd, de acht bladzijden die ik heb geschreven naar aanleiding van "De Pandheren van Stevoort in de zestiende en zeventiende eeuw" (Rombout Nijssen), en die ik ga proberen te laten verschijnen in een heemkundig tijdschrift, zodra uw monografie van de persen is gerold. (...)

Mijn monografie valt uiteen in twee delen, het eerste gaat over het pandheerschap van Jan Alenus (1638-1639),- het tweede over het einde van zijn carrière en het einde van zijn leven (1644), een tragedie.

Het eerste vraagstuk lijkt mij duidelijk, al kan ook ik alleen maar veronderstellen. Jan Alenus kende die adellijke, katholieke families, *inter alia* vanden Bergh en Hohenzollern- Hechingen en heeft het Stevoortse pandheerschap voor deze dames en heren warm gehouden. Het tweede vraagstuk (een afrekening, een wraakactie) is veel ingewikkelder en bovendien is er tot nu toe nog geen veldwerk verricht, - toch geen veldwerk dat mij is bekend.

Maar Jan Alenus was een machtig man geweest in het prinsbisdom en langs de boorden van de Rijn, waar de Katholieke Liga lelijk had huisgehouden (o.a. met de landsknechten van Jean 't Serclaes, graaf van Tilly, vandaag een deelgemeente van Villers- la- Ville).

HERALDISCH COLLEGE
van de
VLAAMSE VERENIGING VOOR FAMILIEKUNDE
WAPENBRIEF

Op aanvraag van **Willy D.F. Alenus** Zeedijk 357 - 8500 Oostende
werd na grondig onderzoek op heraldisch, historisch en genealogisch gebied
nevenstaand **oud** wapen geregistreerd door publicatie in VLAAMSE STAAT
van Jul. Aug 2001 De beschrijving van dit wapen luidt :

In zilver twee meengestrengelde alen van sinopel, in het schuldhoofd en
de schuldvoet vergezeld van een klaverblad van hetzelfde en in het hart
van een leeuw van sabel.

Het schild getoet met een helm van zilver getralied en omboord van goud,
gevoerd en gehecht van keel **W**rong en dekkleden van sinopel en zilver.

Helmtteken: een klaverblad van het schild.

Wapenbrief afgeleverd aan: **Willy Alenus**

Nummer van de registrering:

220

Antwerpen, 1 oktober 2001

De voorzitter van het
Heraldisch College

De secretaris van het
Heraldisch College

Jan Alenus moet daar in Mannheim, een protestants bolwerk, in 1623 zijn aangekomen, zoals vandaag een gezant van de Verenigde Staten in Zuid- Irak (“comparaison n’est pas raison”). Onder de protestanten moet hij veel vijanden hebben gehad en ook in Luikerland, want zoals Willy Alenus schrijft in zijn derde “Lumey” (Vlaamse Stam, juni 2005, p. 262),- “prinsbisschop Ferdinand van Beieren en raadsheer Alenus hebben de belangen hebben de belangen van Maximiliaan van Beieren en van de Contrareformatie trouw gediend, maar niet die van hun Luikse vaderland”. Edoch, waarom heeft de prinsbisschop zijn “cher et aymé Jean Alenus” in de steek gelaten in 1644 ? (einde van de brief van 23 juli 2005 van Willy Alenus aan dhr. Rombout Nijssen).

X
X X

Johannes Alenus III, van wie wij aannemen dat hij uitlandig was, van 1623 tot 1628, zal wel terug in Herk zijn geweest, in 1628, op de eerste zondag (25 juni 1628) na Sint- Jan, want hij werd die dag tot burgemeester verkozen, samen met Willebrordus Hermans, Sr. zoals hier reeds meerdere malen werd uiteengezet. Vervolgens,- raar maar waar, - wacht Johannes zeven jaar (1636- 1637) om zich nog eens tot burgemeester te laten verkiezen, ditmaal samen met Arnold Wilsens,- hij wordt daarop, het volgende jaar, pandheer van Stevoort (1638 – 1639) en komt ten slotte, tijdens het jaar dat volgt (1640 – 1641), nog eens terug als burgemeester, dit keer samen met Jan van Nuffel. Uit het feit dat Johannes III, op 6 november 1626, tot schepen werd benoemd (en bovendien secretaris was) van de schepenbank van Herk, zou men kunnen afleiden dat

hij zich in 1626 onmogelijk in Luik of in de Palts kon bevinden ? Het antwoord is dat Johannes secretaris-titularis moet zijn geweest want, van 1624 tot 1651, was Lambert Vaes secretaris (-substituut ?) van de Herkse schepenbank.

Petrus II Henricus

Petrus II Henricus werd geboren in Herk- de- Stad, op 30 oktober 1611 als enige zoon van Henricus II en Cecilia van Gelmen. Hij was getrouwd met *Joffrau Catharina du Braÿ* (plaats en datum huwelijk onbekend) en zou overlijden in Lummen, op 25 april 1681 en in de parochiekerk worden begraven, *ante altare beate mariae*. [17]

Petrus II wordt voor de eerste maal vernoemd en wel in de Lummense gichtenregisters van de Loonse schepenbank, in een verheffingsakte van 6 maart 1664 [18], waarin hij releveert, na de dood van zijn ouders (Cecilia van Gelmen stierf te Herk, op 24 januari 1664), in zijn hoedanigheid van enige zoon, een *bloek* te Molem- Reckhoven gelegen, alsmede *het bijveld en generaelijck alles hetgeen alhier is sorterende*. Deze eigendommen schijnen op dat ogenblik reeds jaar en dag in het bezit van de familie te zijn.

Keren wij terug naar Herk (12 jaar later),- op 1-15 juni 1676, wordt het testament van *Joffrau Catharina du Braÿ*, *ingesteld deur Borgemeester Petrus Alenus*, door de Herkse schepenbank *geapprobeert*. [19]

Wij komen aldus te weten dat de echtgenoten Alenus- du Braÿ, op 27 augustus 1666, voor notaris en oud- commissaris Peter Neven, testeerden als volgt,- *laeten ende maeken aen den langst levende van beide hunne testateuren seeckere winning met allen bijgaenden landen, beemden, bosschen ende alle appendiciën soe die selve is liggende ende resorteerden onder Reckhoven- Lummen.* Verder wordt er bepaald dat de renten in Brabant en een wei in Schulen eveneens aan de langstlevende zullen toebehooren. Op deze twee uitzonderingen na, erven de kinderen de naakte eigendom van alle onroerende goederen.

Hoe de eigendommen van Petrus II Henricus, na zijn dood (in 1681) in de praktijk werden verdeeld, wordt ons niet medegedeeld. Wél constateren wij dat de enige zoon, Petrus III Henricus (die volgt), uitsluitend het Lummense vastgoed in Molem-Reckhoven bezit en dat zijn zuster Elisabeth, die op 5 november 1671 in Herk was gehuwd met Willebrordus Hermans, Jr. *plus* zijn nichtje Maria-Catharina Cupers, de Herkse, Brabantse, Schultense e.a. eigendommen in de wacht hebben gesleept. Maria- Catharina Cupers werd geboren te Herk, op 31 maart 1672, als dochter van Laurent Cupers en Maria- Catharina Alenus, gehuwd te Herk, op 11 juni 1671. Geen van beide ouders is nog in leven, in 1676, op het ogenblik dat het testament van de *testateuren* Alenus- du Braÿ, door de schepenbank wordt *geapprobeert*.

Laurent Cupers stierf te Herk op 28 oktober 1674 en Maria- Christina Alenus, zijn weduwe, op 23 januari 1675. Volledigheidshalve vermelden wij nog dat, op dat ogenblik, Elisabeth Alenus, ook niet meer tot de levenden behoorde. Zij stierf te Herk, op 2 februari 1676 en liet twee onmondige kinderen achter, Anna- Maria (geboren in 1672) en Petrus- Antonius Hermans (geboren in 1674). Toch zouden de Hermans- en zorgen voor de continuïteit van de langstlevende clan van Herk.

Petrus III Henricus

Petrus III Henricus werd geboren in Herk- de- Stad, op 9 juli 1652, als zoon van Petrus II Henricus en Catharina du Braÿ. Op 26 januari 1686 trouwde hij in Borgloon met Anna Ouwerx. Hij zou sterven in Lummen, op 28 februari 1705.

Petrus III en Anna Ouwerx hadden drie zonen (en twee dochters zonder alliantie), Theodoor- Eustachius, Johannes en Franciscus. Deze Francis zou op zijn beurt de naamdragende voorvader worden van alle heden- daagse en aankomende Alenus- sen.

Op 3 februari 1962 kregen wij van de heer J. Bellefroid in Borgloon, die wij hadden aangeschreven m.b.t. onze voorvader Petrus III Henricus, de volgende merkwaardige brief,- “Uw vraag is afschrift te bekomen van de huwelijksakte van uw verre voorzaat, Petrus, Henricus Alenus, die anno 1686, op 26 februari te Borgloon in het huwelijk trad met dame Anna Ouwerx (geb. te Borgloon, op 4 febr. 1655 uit Theodorus en Catharina Palmaerts). Ik heb de tekst kunnen terugvinden in het parochie- register, deze luidt als volgt,- “Die 26 Januarii 1686,

uncti sunt matrimonio Petrus Alenus de Lummen et Anna Ouwerx, sub vigore rubri sigili, testibus presentibus Eustachius Palmaerts et Theodorus Ouwerx.” (Op 26 januari 1686, werden in de echt verbonden, Petrus Alenus van Lummen en Anna Ouwerx, na bekomen dispensatie met het rode zegel, de aanwezige getuigen waren Theodorus Ouwerx en Eustachius Palmaerts). Uit de tekst van de huwelijksakte blijkt dat uw voorvader, alhoewel geboren in Herk- de- Stad, woonachtig was te Lummen. Hier dient opgemerkt dat de heerlijkheid Lummen, alhoewel één en onverdeeld, voor 1/ 4 aan de hertog van Brabant toebehoorde en voor 3/ 4 afhing van de graven van Loon (vanaf 1366 waren de prins- bisschoppen van Luik *ipso facto* graven van Loon). We kunnen Lummen dus beschouwen als een soort Loons- Brabants condominium. Dit bracht mee dat de inwoners van Lummen zich vrij konden verplaat-sen op Loonse grond,- «Les inhabitants de Lummen ont liberté & faculté de changer leurs demeures, soit du Territoire de Brabant à celui de Looz, ou de Looz à celui de Brabant, toutes les fois que bon leur semble(ra) (extrait de la loi de la Franchise de la terre de Lummen,- 1585).»

Uw verre voorvader moet het in die omstandigheden wel prettig gevonden hebben, naar Loon te komen om er zijn levensgezellin ten huwelijk te vragen.

Bij verdere ontleding van de tekst der huwelijksakte, is in ieder geval merkwaardig wat dient verstaan door : SUB VIGORE RUBRI SIGILI. In vrije vertaling betekent zulks : “na bekomen dispensatie met de rode zegel”, zoals reeds hoger gezegd. Dit betekent met andere woorden dat de trouwers zich konden laten dispen-seren van de gebruikelijke drie bannen, (...), die op drie op elkaar volgende zondagen van de preekstoel dienden

afgeroepen. Deze dispensatie kon worden bekomen mits afkoop door een geldsom, die aan de Prins-Bisschop rechtens toekwam. Volgens de parochie-registers hier uitwijzen, werd er in Loon veel getrouwd met dispensatie van de bannen. Ik ben niet ver genoeg gevorderd in mijn vergelijkend onderzoek met data (datums) van huwelijken en daaropvolgende geboorten. De eerste steekproeven wijzen echter uit dat het motief veelal moet geweest zijn, - tijd te winnen, wegens de blijde verwachting waarin de aanstaande bruid zich reeds bevond . . .

Het dispenserend van de bannen was nochtans in zwang gekomen in weerwil van strenge verordeningen van het Concilie van Trente. Ook de Prins- bisschoppen lieten uiteindelijk niet na te reageren tegen deze woeker met de dispensatie. In 1703 luidt een mandement van Prins-Bisschop Jozef- Clemens als volgt,- “Joseph- Clément, par la grâce de Dieu Archevêque de Cologne, Evêque et Prince de Liège, à tous ceux qui les présentes verront, Salut ! Ayant appris avec un déplaisir très sensible que plusieurs sujets de notre Diocèse de Liège sont si téméraires, de mépriser les Saintes Ordonnances de l’ Eglise, jusqu’au point de se marier sans faire les PROCLAMATIONS prescrites par le Sacré Concile de Trente, [20] ordonnons . . . etc.”

Wat ook het motief van de dispensatie moge geweest zijn, kan ik, tot troost van ons beiden, U mededelen dat, daar waar het huwelijk van Uw voorvader Petrus Alenus plaatsvond op 26 januari 1686, mijn verre voorvader Lambertus Bellefroid, precies zeventien dagen later (12 februari 1686) eveneens te Borgloon in dezelfde kerk in de echt trad. De huwelijksakte van het verleden huwelijk vermeldt eveneens,- SUB VIGORE RUBRI SIGILI.

Dit aspekt ter zijde gelaten, zullen onze beide voorvaderen,- ik twijfel er niet aan,- elkaar gekend hebben, vermits ze beiden, in dezelfde maand, een Loons meisje huwden. Ik hoop voor ons beiden dat ze dikke vrienden waren.” (einde van het citaat).

Op het gevaar af de heer Bellefroid tegen te spreken, onderstrepen wij de huwelijksdatum van Petrus III Henricus (26 januari 1686) en de geboortedatum van zijn oudste dochter (23 december 1686), d.i. op drie dagen na, elf maanden later.

Van Herk naar Lummen en naar Hasselt

Petrus III Henricus (1652 – 1705), zoon van Petrus II Henricus (1611 – 1681), zoon van Henricus II (1580 – 1624), zoon van Henricus I (1542 – 1616), zoon van Petrus I (1520 - 1580), zoon van Johannes I (geboren op het einde van de vijftiende eeuw - +1560/1561), is de laatste Alenus die nog in Herk- de- Stad wordt geboren, maar ook in Lummen zal worden begraven. Als erfgenaam van zijn Herkse voorouders is hij nog altijd grondbezitter, maar hij is toch de eerste Alenus (sedert 1500) die niet met ‘magister’ wordt aangesproken,- het mag worden aangenomen dat hij geen universitaire opleiding heeft gekregen.

Maar alhoewel de familie, van 1700 tot 1815 (Franse tijd) en van 1815 – 1830 (Hollandse tijd), geen ‘scholars’ meer zal voortbrengen, toch hebben de Alenus- sen het niet harder te verduren gekregen dan hun Luikse vaderland en de buurlanden, in de eerste plaats de Oostenrijkse Nederlanden (vandaag ‘België’).

Ook wat ons Land van Luik betreft, eindigt de acht-tiende eeuw in 1795/1796, met de Franse revolutionaire legers (de Sansculotten), die het huidige Belgische Limburg veroveren, *plus* delen van Overmaas en er het departement van de Neder- Maas van maken, met als hoofdplaats Maastricht.[21]

Petrus III had drie zonen, Theodorus- Eustachius (1688 – 1745), Jan Alenus (1691 – 1763) en Francis (die volgt). Alleen Francis heeft vandaag nog naamdragende afstammelingen. Hij werd geboren omstreeks 1695 (doopakte nog niet teruggevonden) en stierf op 25 oktober 1783. Francis trouwde tweemaal, in 1725 met Barbara Elsen en in 1748 met Maria Knapen. Met Barbara Elsen had hij 7, met Maria Knapen, 4 kinderen. Alleen zijn zoon Jan IV, heeft vandaag nog naamdragende afstammelingen. Hij werd geboren op 18 oktober 1735 en stierf op 17 april 1806. Op 22 mei 1764 trouwde hij met Elisabeth Reynders, met wie hij één zoon had, = Quintinus (die volgt).

Quintinus Alenus werd geboren op 4 mei 1765 en stierf op 13 augustus 1831, maar nog niet als Belg,- Belgisch-Limburg kwam eerst in 1839 definitief bij België. Hij was tweemaal getrouwd geweest, op 13 februari 1787 met Anna- Maria Ceunen (van Meldert) en op 8 november 1814 met Maria- Margriet Harlingen (van Bilzen). Op die manier ontstond, tot op heden, de “oudere tak” van de familie (Hasselt) en de “jongere tak” (Lummen). Met Anna- Maria Ceunen had Kwinten vijf kinderen, waaronder zijn naam- doorgevende zoon Jan V (die volgt) en met Maria- Margriet Harlingen negen kinderen. (zie Alenus, Willy,- Bijdrage tot de geschiedenis van de familie Alenus, Uitgeverij Mikron, Herk- de- Stad, 1979 (0127/4), p. 27).

Jan V werd geboren te Lummen op 4 april 1792, trouwde op 6 april 1828 met Catharina Put van Heusden en stierf in Houthalen, op 22 april 1832.

De echtgenoten Jan Alenus - Catharina Put hadden één zoon, Felix Alenus, die op 11 juli 1829 in Houthalen werd geboren. Op 19 juli 1865 trouwde hij met Aldegondis- Elisabeth Wouters van Alken. Drie jaar later was hij dood (hij stierf in Alken, op 31 juli 1868),- maar had reeds drie kinderen,- de jongste zoon, Jozef, werd postuum geboren.

De oudste zoon, Johannes- Nicolaas werd in Alken geboren op 6 december 1865, trouwde op 25 maart 1892 met Maria- Veronica Bollen van Alken en stierf in Hasselt, op 20 september 1945. Hij was blind. Nicolaas, zo werd hij genoemd, had één dochter (Florentina) en zes zonen (Alfons, Constant, Jozef, Eugène, Antoine en Jean). Hij was het hoofd van de 'branche aînée' en de stamvader van de Hasseltse Alenus-sen.

Deze monografie is gewijd aan de eerste negen Alenus-sen, de Alenus- sen van Herk- de- Stad en aan de tijd waarin zij leefden (1500- 1700), een tijd waarin zij niet onopgemerkt voorbij gingen.

Drie van hen kregen grote bekendheid in hun vaderland, het graafschap Loon en het prinsbisdom Luik. Eén van de vele merkwaardigheden van de familiegeschiedenis, komt ook hier prominent naar voren. De drie bekende Alenus- sen waren jongere broers, "des cadets de famille" en geen van hen heeft vandaag naamdragende afstammelingen. Het was telkens de oudste zoon, zes generaties lang, die afstammelingen had en dus ook de naam heeft doorgegeven, tot op de dag van heden.

Ereburgerschap Houthalen-Helchteren

*Bij beslissing van de gemeenteraad van 27 juni 1994
werd het ereburgerschap van onze gemeente
toegekend aan*

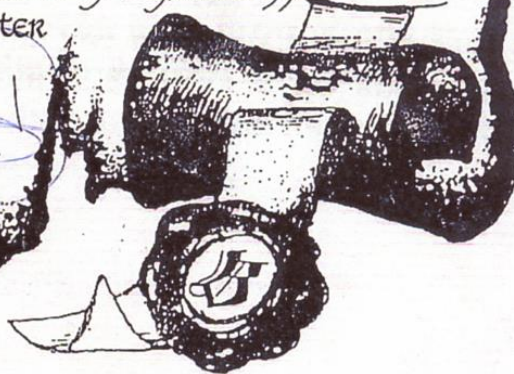
Willy D.F. Alenus
eredistrictcommissaris

*wegens zijn uitzonderlijke verdienste als
geschiedkundig vorser in verband met
de oorlogsgebeurtenissen September 1944*

*Plechtig uitgereikt te Houthalen-Helchteren op 6 september 1994
de sekretaris de Burgemeester*

G. Smeyers

M. Manoevelen

[1] Hendrik VIII (*Greenwich 28 juni 1491 – +Westminster 28 jan. 1547), koning van Engeland en Ierland (maar niet van Schotland), van 1509 tot 1547, uit het Huis Tudor, was een zoon van Hendrik VII. Hij stelde zich direct na zijn troonsbestijging ten doel een absolute macht te vestigen en Engeland tot een sterke en gevreesde mogendheid te maken. Hendrik was zeer intelligent, als mecenas oprecht en met begrip geïnteresseerd in kunsten en wetenschappen, maar tevens liefdeloos, egoïstisch en wreed. Hij ruimde zijn vrouwen en dienaren uit de weg of stortte hen in het verderf, als hij hen (soms na vele jaren) niet meer in zijn omgeving wilde hebben of zich om politieke redenen van hen wilde ontdoen. Volgde Hendrik in het eerste deel van zijn regeringsperiode een politiek van grootscheeps machtsvertoon door interventie in de Europese oorlogen, die de schatkist geheel uitputte (in deze tijd was Thomas Wolsey zijn rechterhand), met de jaren zocht hij reëler middelen tot versterking van de koninklijke macht (steeds hoger opgeschroefde belastingen, samenwerking met de Commons, vernietiging van de Rooms-Katholieke Kerk in Engeland). Hendrik profiteerde in de eerste plaats zelf van deze nieuwe koers, maar de grote meerderheid van zijn onderdanen bleef hem volgen, omdat zij mede profiteerde. Zo stond tegenover de verhoogde belastingen expansie van de nationale economische activiteit, terwijl de enorme inflatie die op de muntverslechtering tussen 1542 en 1547 volgde, gecompenseerd werd door een (daarmee samenhangende) ongekende toename van de buitenlandse vraag naar Engelse goederen.

[2] « Matricule de l' Université de Louvain », publié par A. Schillings, III, 31 août 1485 - 31 août 1527, Bruxelles, Palais des Académies, rue ducale, 1, 1958, p. 639, 271/ 72.

[3] F. Debrabandere, Woordenboek van de familienamen in België & Noord-Frankrijk, 1993, Brussel, Gemeentekrediet, ISBN 90-5066-124-6 - vol I, A-K, 816 pp. - vol II, L-Z, pp. 817-1558.

[4] C.W. Bardsley, A Dictionary of English and Welsh Surnames, Heraldry Today, Rainsbury, Wiltshire, London, 1901, reprinted 1988, ISBN 0-900455-44-6, pp. 47-48.

[5] Yonge, Charlotte,- History of Christian Names, Macmillan & Co. London, 1884, 476 pp.

[6] Frater Galfredo,- Promptorium Parvulorum Sive Clericorum, Lexicon Anglo- Latinum Princeps, Sumptibus Societatis Camdensis, Londini, MDCCCXLIII (1843), T. I (318 pp.), T. II (pp. 319 – 439).

[7] Rijksarchief Hasselt, Herk- de- Stad, schepenbank, reg. 87, f° 75. (476)

[8] Biographie Nationale de Belgique, Andreas Alenus (J.-J. Thonissen), pp. 207- 209. Thonissen, Jan Jozef (Hasselt 10 jan. 1816 – Leuven 17 aug. 1891), Belgisch rechtsgeleerde en politicus, promoveerde (1838) in de rechten te Luik en werd in 1848 hoogleraar strafrecht te Leuven. Hij was (katholiek) volksvertegenwoordiger (1863–1890) en van 1884 tot 1887 minister van Binnenlandse Zaken en van Openbaar Onderwijs in het kabinet-Beernaert. In 1884 werd hij tot minister van State benoemd. Zijn juridische en historische werken waren baanbrekend in zijn tijd. Hij had een belangrijk aandeel aan de totstandkoming van de herziening van het Belgisch Strafwetboek, Wetboek van Strafvordering en Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

[9] Wennen, Frans,- Wapenboek van Sint- Truiden ('Armorial de Saint- Trond'), Fonds Goethals, 696, bibliotheek van handschriften, koninklijke bibliotheek, Brussel.

[10] Nijssen, Rombout, - Rijksarchief Hasselt, Inventarissen, nr. 36, Inventarissen van de archieven van de schepenbank van Herk- de-Stad, etc. ARA, Brussel, 1999, 132 pp.

[11] Alenus, Willy,- "Zoals reeds gezegd ging de middelbare school- opleiding van Lumey van start in 1552- 1554, - hij was toen reeds heer van Lummen. (...) Vaststaat dat hij Latijn kende, - (...) hij kan (ook) op de schoolbanken hebben gezeten van een secundaire school en dan komt in wezen alleen maar het Hasseltse Sint- Quintinuscollege voor zijn klassieke vorming in aanmerking. Van 1554 tot 1566 werd aldaar Latijn en Grieks onderwezen door priester- leraar Andreas Alenus van Herk- de- Stad. De toekomstige rector van de 'Groote Schoole' (1574 – 1578) maakt weliswaar in zijn geschriften geen melding van leerling Lumey, (...)."

[12] Brief van Andreas Alenus, RAH, Hasselt, stadsarchief, "hoofdst. 15 Onderwijs". Zie ook, - L. Mercken,- "Inleidende Studie tot de Sacrae Heroides van Andreas Alenus", Leuven, 1943 ; - RAH, Hasselt, Bouwmeester, Jaren 1565- 1566, - dr. J. Gessler,- «Een brief van Alenus aan het Hasselts Stadsbestuur», in Limburg, XXIII (1942), blz. 48 – 51.

[13] "Item vii (7) Januarij A° LXXV (7 jan. 1575) onse heren borgemeesters M. Jorden van Herck ende M. Jaspart Millen met M. Andries Alen, aks sy accordeerden van die schoele aen te nemen int sustere cloester synde, hebben aldaer verdroncken XII kannen eelwijns, elcke kanne tot IX st. br. "Hasselt, Bouwmeester, 1574 – 1575, f° 42 v°

[14] Legouvé, Gabriel- Marie. Né à Paris, le 23 juin 1764. Poète tragique, descriptif, traducteur de Lucaïn, son œuvre principale est *Le Mérite des Femmes*, poème. Il fut directeur du Mercure, professeur de poésie latine au Collège de France et le promoteur de la candidature de Talma à l'Institut. Membre de l'Institut le 13 février 1796, associé non résident de la troisième classe, section de poésie, il fut nommé dans la deuxième classe à l'organisation de 1803 et occupa le fauteuil du duc de Nivernais. Grièvement blessé par une chute, il n'en mourut que deux ans après. Mort le 30 août 1812.

[15] Paquot, Jean-Noël (Florennes, 22 juli 1722 – Luik, 8 juni 1803), Luiks bibliograaf en historicus, studeerde wijsbegeerte te Leuven en werd in 1746 priester. Hij was geschiedschrijver van keizerin Maria-Theresia (1762) en daarna bibliothecaris van de KU Leuven (1769) en van de hertog van Arenberg (1772). Paquot was de eerste bibliograaf van betekenis in de Zuidelijke Nederlanden. Volgens de veilingcatalogus bevatte zijn bibliotheek 2362 exemplaren. WERK: Mémoires pour servir à l'histoire littéraire des dix-sept provinces des Pays-Bas, de la principauté de Liège et de quelques contrées voisines (18 dln., 1763–1770; 3 dln., 1765–1770).

[16] Wendelinus, Godefridus, = Godfried of Govaert Wendelen (Herk-de-Stad, 6 juni 1580 – Gent, 24 oktober 1667), Zuid-Nederlands astronoom, behaalde na zwerftochten door Europa het doctoraat in beide rechten aan de universiteit van en te Orange (1612) en werd directeur van een Latijnse school in zijn geboortestad. Nadat hij in 1620 priester was gewijd, werd hij pastoor. Van 1650 tot 1659 was hij officiaal in de kerkelijke rechtbank te Doornik.

Behalve Latijnse verzen en studies over rechtsgeschiedenis (o.a. over het ontstaan van de Salische wetten), chronologie en patristiek, schreef hij voornamelijk over astronomie en natuurkunde. Van jongs af aan legde hij zich toe op het verzamelen van eclips-waarnemingen. Ook deed hij waarnemingen m.b.t. de manen van Jupiter om de geldigheid van de tweede wet van Kepler te toetsen. Door proeven met lange slingers ontdekte hij dat de slingertijd afhankelijk is van de ambiante temperatuur. In een boek ter verklaring van de zgn. rode regen (waargenomen in 1608 in Zuid-Frankrijk en in 1646 te Brussel), formuleert hij moderne denkbeelden over de constitutie van de aarde en over de maan als oorzaak van de getijden. Hij had contacten met o.a. Pierre Gassendi, Puteanus, René Descartes en Constantijn Huygens en was als astronoom aanhanger van Copernicus, Johannes Kepler, Tycho Brahé en Galileo Galilei. Na het Galilei-proces en de veroordeling van het Copernicaanse zonnestelsel werd hij echter een felle tegenstander van de heliocentrische leer (de aarde draait rond de zon).

[17] “Sepultus est Magister Petrus Alenus in templo ante altare beate Mariae”, RAH, Limmen parochieregisters, reg. 3, f° 20.

[18] RAH, Lummen, schepenbank, gichten, Loons recht, reg. 85, f° 683 ;

[19] RAH, Herk, schepenbank, gichten, reg. 103, f° 64 v° - 69, f° r°.

[20] Concilie van Trente, - een van de oecumenische concilies. Het duurde van 1545 tot 1563. Als hervormingsconcilie begonnen, als antwoord op de Hervorming voortgezet en als typisch rooms-katholiek concilie voltooid, behoort het tot de meest omstreden kerkvergaderingen uit de geschiedenis. De oorspronkelijke doelstellingen van het concilie waren de verzoening tussen katholieken en protestanten, de hervorming van de christenheid en de bevrijding van de christenen onder Turkse dwingelandij. De tweede doelstelling is vooral in de laatste zittingsperiode duidelijk aan de dag getreden. Het concilie heeft zich uitgesproken o.a. over de bronnen van het geloof (Heilige Schrift en traditie), de erfzonde, de rechtvaardiging, de sacramenten, de eucharistie, het vagevuur, de heiligenverering en de aflaten. Tevens werd een reeks hervormingsdecreten uitgevaardigd, betrekking hebbend o.a. op de residentieplicht van de bisschoppen, het celibaat, simonie en nepotisme en de opleiding van geestelijken.

[21] Neder-Maas of Beneden-Maas (Fr. Meuse-Inférieure), een van de Franse departementen waarin de Zuidelijke Nederlanden werden verdeeld na de inlijving bij de Franse republiek. Hoofdplaats Maastricht. Het departement omvatte het voormalige graafschap Loon, de aan de Staten-Generaal van Nederland toebehorende Landen van Overmaze, het graafschap Horn, de rijksabdij Thorn, het Land van Montfort, delen van Staats- en Pruisisch Gelre, van Gulik en Kleef, en verscheidene kleine rijksheerlijkheden. In 1815, bij de hereniging van de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden, werd het departement Neder-Maas (excl. een deel van 's-Hertogenrade), tezamen met het gebied van Sittard en de Maasvallei ten noorden van Venlo, de provincie Limburg, die in 1839 werd gesplitst in Belgisch- (Hasselt) en Nederlands-Limburg (Maastricht).

Inhoud

Johannes I	p. 5
Blazoen	p. 7
Petrus I	p. 8
Andreas	p. 10
Henricus I	p. 18
Johannes II	p. 28
Henricus II	p. 31
Johannes III	p. 31
Petrus II Henricus	p. 54
Petrus III Henricus	p. 56
Van Herk naar Lummen en naar Hasselt	p. 59
Eindnoten	p. 63 – 65

FAMILIEWAPENS

Familie Alenus

Deze Herkse familie dankt haar naam aan Londenaar John Allen, alias Johannes Alenus, die zich op 20 december 1520 liet inschrijven aan de KU Leuven. Hij trouwde met de Schulense Kathryn van Doornick. Rector Andreas Alenus van de Alenusstraat in Hasselt was zijn zoon. Zijn achterkleinzoon Johannes III (1593-1644) was raadsheer van de Palts-keurvorst Maximiliaan van Beieren. In zijn geboortestad was Johannes o.a. burgemeester, samen met Willebrordus Hermans Sr. De burgemeesterssteen van 1628-1629 siert een muur van het Herkse stadhuis. Later werd Johannes heer van Stevoort. Omstreeks 1700 verhuisde de familie naar Lummen en naar Hasselt. Egidius Alenus (1863-1940) was burgemeester van Diest. De familie voert in haar wapen, in zilver twee incengestengelde alen (palingen), van sinopel, in het schildhoofd en de schildvoet vergezeld van een klaverblad van hetzelfde en in het hart van een leeuw van sabel.

Foto William Goole

(917) HBVL, 13/09/2005

“Chiroux en Grignoux”,

Dit zijn spotnamen voor twee politieke ‘factions’ (partijen) in het 17de-eeuwse prinsbisdom Luik. De Chiroux (= zwaluwen), die doorgaans tot de gegoede standen behoorden,- adel, hoge geestelijkheid en burgerij,- steunden op de prinsbisschop, op de Habsburgers en op de keizer,- hij was trouwens een Oostenrijkse Habsburger ; Johannes Alenus III was een van de kopstukken van de Oostenrijks / Beierse partij. De Grignoux (les *grincheux*, de *kniesoren*), vormden een democratische groep die naar vollediger zelfbestuur van de steden streefde en bij het anti- Habsburgse Frankrijk en bij de (protestantse) Republiek der Verenigde Nederlanden steun zocht en vond. Godfried Wendelinus kan een van zijn sympathisanten of zelfs medestanders zijn geweest.

De partijtwisten bereikten een hoogtepunt na de intrekking in 1628 van het democratische kiesstelsel van 1603. De Herkse burgemeesterssteen (Alenus- Hermans), dateert niet toevallig van 1628 ; Alenus was toen ook nog, al jarenlang, raadsheer van de Palts- keurvorst Maximiliaan I van Beieren, dit is ook de stichter- chef van de Katholieke Liga (1609) en de broer van de regerende prinsbisschop Ferdinand van Beieren.

Het herstel van het oude regime bracht geen rust. In 1637 werd de leider van de Grignoux, de Luikse co-burgemeester de la Ruelle vermoord. Zelfs de Vrede van Tongeren van 1640, die ook de Luikse neutraliteit t.o.v. zijn oorlogvoerende buurlanden herstelde, verzoende beide partijen slechts ogenschijnlijk.

In 1646 kwamen, met Franse steun, de Grignoux weer aan de macht. Ondertussen waren zij reeds, in het Loons- Luikse Herk- de- Stad, erin geslaagd Johannes Alenus III, op 18 augustus 1644, als *scepene ende*

secretaris Oppidi Herckensis, alsnog aan de dijk te zetten, - hij stierf op 20 augustus 1644.

Op 17 november 1670, bij de erflating van zijn weduwe *Joffrau* Margriet Bolgry, d.i. 26 jaar na zijn dood, blijkt dat hij op 18 augustus 1644, met zijn gekende titels werd aangesproken ; het testament was trouwens opgesteld door pastoor Wendelinus, de oude vriend des huizes en hoogstwaarschijnlijk een aanverwant.

Door de Vrede van Münster (1648), viel de Franse steun aan de Grignoux weg en in 1649 kwam d.m.v. een Beierse interventie de restauratie van prinsbisschop Ferdinand, - dit zijn de “Beieren” die Alenus zijn levenlang trouw heeft gediend. Er volgde toen, met ingang van 1649, een harde repressie van de Grignoux en een nieuw kiesstelsel, waardoor de politieke invloed van de gilden oftewel ambachten werd uitgeschakeld.

In die politieke tegenstellingen moet o.i. de reden worden gezocht van de gloeiende ruzie (1628 ?) tussen Wendelinus en Alenus en alhoewel die ruzie in 1644 kennelijk al lang was bijgelegd, kan ook hier de reden worden gezocht waarom Wendelinus nooit is teruggekeerd naar zijn geboortestad (waar hij o.a. leraar, rector van de klassieke stadsschool en pastoor van de parochie was geweest), om er te sterven en er begraven te worden.

Dat prinsbisschop Ferdinand van Beieren, in 1644, zijn “cher et aymé Jean Alenus” in de steek zou hebben gelaten, klopt dus ook niet ; Ferdinand was indertijd (tijdelijk) niet machtig genoeg om zich tegen de vijanden van de partij van Beieren, d.i. zijn eigen partij, d.i. de partij van Johannes Alenus III, d.z. de Chiroux, alsnog te verzetten. Vandaag blijft in Luik, als herinnering aan die roerige tijd, aan de “Beieren”, alleen nog “l' Hôpital de Bavière” over. Op internet vindt de lezer alle details.

(926) HBvL, 27/09/2005

FAMILIEWAPENS

In deze rubriek belichten we iedere week het wapenschild en de krooniek van een Limburgse familie.

Familie Hermans (2)

Stamvader Willebrordus Hermans (sr) werd geboren omstreeks 1585/1590 en trouwde met Agnes van den Hove. Willebrord was burgemeester van Herk, onder andere in 1628/1629, samen met Johannes Alenus III. Van deze alliantie getuigt de burgemeesterssteen aan de ingang van het stadhuis. Willebrordus Hermans (jr) werd in 1648 geboren in Herk als zoon van Willebrordus II en Anna Matheï. Hij zou trouwen met Elisabeth Alenus, het achternichtje van Johannes Alenus III. Hij voerde het volgende schild: *in goud een molenijzer van sabel, met doorheen de opening een ganzenveer van keel*. Het bezit van de Bleuk - vandaag het Olmenhof - bleef beperkt tot de families Hermans, van den Hove en de Pierpont.

Godgaf Hermans bouwde rond 1813, in de Bleuk, een kasteeltje (vandaag stadhuis), met park en boomkwekerij. Hij werd onder zijn manor begraven: "Ci git le coeur du fondateur de ce petit bien, qui veut bonheur au possesseur qui l'entretient". Godgaf was niet gelovig.

Illustratie William Goole

Dertigjarige Oorlog,-

Dit is de oorlog die op het grondgebied van het *heiliges römisches Reich deutscher Nation* werd gevoerd van 1618 tot 1648. Hij had zowel een politiek als een godsdienstig aspect. De Godsdienstvrede van Augsburg (1555), had de verhouding tussen rooms-katholieken en protestanten niet definitief geregeld, zodat er steeds weer conflicten waren. Zo gingen de protestanten voort kerkelijke bezittingen te seculariseren, ondanks het formele verbod, opgelegd door de godsdienstvrede. De rooms-katholieken hadden sinds het midden van de 16de eeuw hun positie aanzienlijk verstevigd in Oostenrijk en Beieren. Van de protestanten genoten alleen de lutheranen de in Augsburg afgekondigde tolerantie. De calvinisten, die vrij talrijk waren en bijvoorbeeld in de Palts de meerderheid van de bevolking vertegenwoordigden, bezaten geen wettelijk statuut.

Wat de politieke oorzaken van de Dertigjarige Oorlog betreft,- de Oosten-rijkse Habsburgers steunden, voornamelijk sedert de troonsbestijging van keizer Ferdinand II (1578 - 1637), uit alle macht de Contrareformatie. Zij hoopten hierdoor in Duitsland samen met de kerkelijke eenheid ook de politieke hegemonie van de keizer, die sedert de troonsafstand van Karel V (1500 - 1558) ernstig werd bedreigd, alsnog te herstellen. De Dertig-jarige Oorlog werd vrij snel een internationaal conflict, doordat beide partijen steun kregen vanuit en van het buitenland. Ook hier speelden geloofs-banden een rol, maar niet alleen religie-banden. In de eerste plaats was Frankrijk bevreesd voor een overwicht van de Habsburgers in Europa, het grensde aan alle kanten aan Habsburgerse landen, en gaf ook daarom zijn steun aan de vijanden van de Duitse keizer.

Ten slotte had de Dertigjarige Oorlog ook een economisch karakter,- de tussenkomst van Denemarken en Zweden werd voornamelijk ingegeven door de wil van die Scandinavische landen om hun heerschappij in de Baltische Zee te handhaven (vooral tegen de bedreiging door de Duitse *Hansa*- steden), die voor de handel van bijzonder grote betekenis was.

Ferdinand II (1578 – 1637) voerde niet alleen als koning van Bohemen (1617-1619), maar ook als keizer van het *Heilige Romeinse Rijk* (1619-1637), een intensieve Contrareformatie-politiek. Als gevolg van deze anti-protestantse politiek, met de bedoeling een tegengewicht te vormen tegen de reformatie, lokte hij de zogenaamde "Fensterstütz" uit, *de defenestratie van Praag*, waarbij twee katholieke functionarissen uit het raam werden gegooid en waardoor de Boheemse opstand tegen de Habsburgse heerschappij uitbrak ; de Boheemse opstand op zijn beurt mondde tenslotte uit in de Dertigjarige Oorlog.

In 1608 en 1609 kwamen twee vijandige vorstenverbonden tot stand, de Protestantse Unie en de Katholieke Liga. In 1618 kwam het ten slotte tot een uitbarsting in Bohemen. Hier had de Duitse keizer Rudolf II (1552 – 1612) een ruime godsdienstvrijheid toegestaan (Majesteitsbrief, 1609). Onder zijn opvolger, Matthias, werd dit privilege door de rooms-katholieken herhaaldelijk geschonden. Hierdoor nam de spanning toe. Op 23 mei 1618 brak te Praag een oproer uit, n.a.v. de 'defenestratie', een gebeurtenis waarmee men, globaal gesproken, de Dertigjarige Oorlog laat beginnen. Naargelang van de ligging van het operatieterrein en/of de toon-aangevende partij in het conflict, onderscheidt men in de Dertigjarige Oorlog vier perioden,- de Boheems-Palatijnse, de Deense, de Zweedse en de Franse.

1. BOHEEMS-PALATIJNSE PERIODE (1618–1623)

De opstandige Bohemers weigerden bij de dood van keizer Matthias (1619) zijn wettige opvolger, de fanatiek rooms-katholieke Ferdinand II, te erkennen en riepen de calvinistische keurvorst van de Palts tot hun koning uit (Frederik V). Ferdinand II, gesteund door de Spaanse Habsburgers en door de Katholieke Liga, bond de strijd aan tegen Frederik V, die een bondgenoot vond in Bethlen Gabor, vorst van Zevenburgen en koning van Hongarije, maar in de steek gelaten werd door de Protestantse Unie. Jean t' Serclaes, graaf van Tilly (1559 – 1632), veldheer van de Liga, versloeg op de Witte Berg bij Praag (1620) Frederik V, die uitweek naar Nederland. Met zware straffen voor de rebellen werd de Contrareformatie in Bohemen ingevoerd. Maximiliaan I van Beieren (1573 – 1651), stichter en chef van de Katholieke Liga (1609), verkreeg, als beloning voor zijn aandeel

in de strijd, de Palts en de keurvorstelijke waardigheid. Johannes Alenus III (1593 – 1644) van Herk- de- Stad, werd zijn raadsheer (of één van zijn raadsheren), - mogelijk op voordracht van Maximiliaan's broer Ferdinand (1577 -1650), prinsbisschop van Luik, die Alenus persoonlijk kende. (zie *supra*, pp. 31 – 53).

2. DEENSE PERIODE (1625–1629)

De ontbinding van de Protestantse Unie (1621) en de definitieve toekenning van de keurvorstelijke waardigheid aan de hertog van Beieren (Rijksdag te Regensburg, 1623) deden de lutherse vorsten hun vroegere afzijdigheid betreuren. Beducht voor de vorderingen van de Contrareformatie, sloten zij een militair verbond met Denemarken, Engeland en de Republiek der Verenigde Nederlanden, terwijl zij het opperbevel over hun leger toevertrouwden aan Christiaan IV van Denemarken. De keizer van zijn kant wist zich de onschatbare hulp te verzekeren van Wallenstein (1583 – 1634). Deze versloeg de verbondenen bij Dessau (25 april 1626), terwijl Tilly Christiaan IV bij Lutter in Brunswijk versloeg (1626). Samen verjoegen zij de Denen uit Sleeswijk, Holstein en Jutland en veroverden verschillende Oostzee-havens, tot zij in 1628 voor Stralsund tot staan werden gebracht. Bij de Vrede van Lübeck (22 mei 1629), kreeg Denemarken de verloren gebieden terug, maar verbond zich ertoe voortaan af te zien van elke inmenging in de godsdienst- e.a. oorlogen in het Duitse Rijk. Hier wist Ferdinand II zijn positie te verstevigen en door het Restitutie-edict (6 maart 1629), verplichtte hij de protestanten het kerkelijk goed dat zij sedert 1555 geseclariseerd hadden terug te geven.

3. ZWEEDSE PERIODE (1630–1635)

Na zich verbonden te hebben met Richelieu, viel Gustaaf II Adolf van Zweden, ontstemd over het opdringen van de Contra-reformatie in de richting van de Baltische Zee, Duitsland binnen. De inname van Maagdenburg door de keizerlijken (1631) en de aldaar aangerichte moordpartij, bezorgden hem het bondgenootschap van de Duitse protestanten, die eerst een afwachtende houding hadden aangenomen. De bondgenoten zegevierden aan alle kanten (o.a. in de Slag bij Breitenfeld, waar de macht van de rooms-katholieken in Noord-Duitsland gebroken werd) en kregen bijna driekwart van het Duitse grondgebied in handen, tot zij

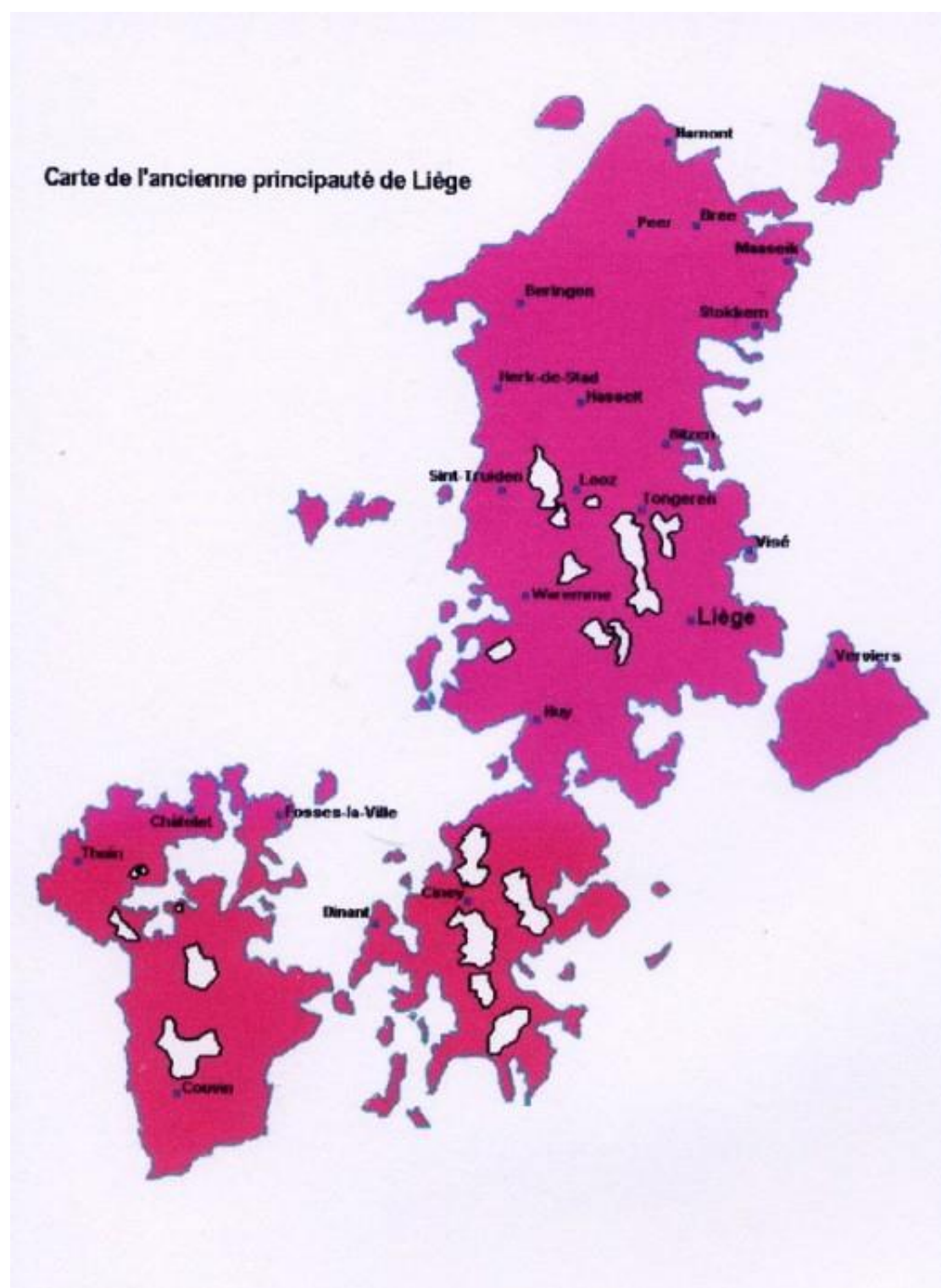
overtuigend verslagen werden bij Nördlingen (1634). Gustaaf Adolf was inmiddels bij Lützen gesneuveld (1632). Bij de Vrede van Praag (30 mei 1635), sloten de voornaamste protestantse rijksvorsten zich aan bij de keizer, na diens belofte het Restitutie-edict voor een periode van veertig jaar op te schorten. Intussen was Wallenstein in 1634 vermoord, nadat hij zich door zijn eigenmachtige politiek bij de keizerlijke partij gevreesd had gemaakt.

4. FRANSE PERIODE (1635–1648)

Nu besloot Richelieu niet langer alleen diplomatieke en financiële hulp te verlenen, maar Frankrijk ook rechtstreeks aan de oorlog te laten deelnemen. Hij verklaarde de Duitse keizer en Spanje de oorlog en sloot een verbond met de Noord-Nederlanden, die nog met Spanje in oorlog waren, en met Zweden. Aanvankelijk werden belangrijke delen van Frankrijk onder de voet gelopen. Vanaf 1638 echter keerde de krijgskans. De Fransen onder Bernhard van Saksen-Weimar, veroverden Breisach en de Elzas (1639), Artois (1641), Perpignan (1642) en het grootste deel van het Rijngebied (1643). Vervolgens verwoestten zij Beieren (1646), hierbij geholpen door de Zweden, die daarna Bohemen overrompelden. Eindelijk maakte in 1648 de voor de Habsburgers nadelige Vrede van Westfalen een einde aan de oorlogshandelingen.

5. GEVOLGEN

De Dertigjarige Oorlog had verstrekkende gevolgen. Hij bezegelde de ondergang van de keizerlijke macht in het Duitse Rijk en versterkte die van de rijksvorsten in aanzienlijke mate. Tevens maakte hij een einde aan de vorderingen van de Contra-reformatie. Ten slotte veroorzaakte hij de ondergang van het Duitse Rijk als een politieke grootmacht. De vitale delen van het rijk waren volkomen verwoest, de ontvolking was schrikbarend. In Europees verband veroorzaakte de Dertigjarige Oorlog de verzwakking van de Habsburgers ; de Oostenrijkse tak werd teruggedrongen binnen de Habsburgse erflanden en de Spaanse tak verloor ten gunste van Frankrijk de hegemonie over Europa, *plus* Spaans- Habsburgse territoria, = Artois, Zuid-Vlaanderen, enz.

Haplogroep *R1B (M343)*

Op grond van uw Y-chromosoom- analyse maakt u deel uit van haplogroep *R1b*.

De genetische merktekens die de geschiedenis van uw voorouders definiëren gaan 60.000 jaar terug in de tijd, tot het eerste gemeenschappelijke merkteken van alle niet- Afrikaanse mannen, *M168* en continueren uw afstamming tot vandaag, eindigend met *M343*, d.i. het definiërende merkteken van haplogroep *R1b*.

Kijk naar de kaart die de weg die uw voorouders hebben afgelegd in de verf zet en u ziet dat de leden van haplogroep *R1b* deze Y- chromosoom- merktekens dragen,-

= *M168 > M89 > M9 > M207 > M173 > M343*

Vandaag behoren *grosso modo* 70 procent van de mannen in het zuiden van Engeland tot haplogroep *R1b*, in sommige streken van Spanje en Ierland overtreft dat percentage 90 procent.

Wat is een haplogroep en waarom concentreren genetici zich op het Y- chromosoom in hun zoektocht naar merktekens ? En vermits we erover bezig zijn, - wat is een merkteken (*marker*) ?

Ieder van ons is drager van DNA dat een combinatie is van genen die afkomstig zijn van zowel onze vader als onze moeder en die ons de trekken geven die gaan van de kleuren van onze ogen en onze lichaamslengte tot atletische aanleg en gevoeligheid voor ziekte. Eén

uitzondering daarop is het Y- chromosoom dat rechtstreeks wordt doorgegeven van vader op zoon, zonder enige verandering, van generatie op generatie.

Zonder enige verandering, d.w.z. tenzij een toevallige, natuurlijke, gewoonlijk onschadelijke verandering plaatsvindt. De mutatie, merkteken (*marker*) genoemd, functioneert als een baken ; het kan worden in kaart gebracht, het wordt overgedragen van de man bij wie de mutatie plaatsvindt, op zijn zonen, hun zonen en verder op iedere man in de familie en dit gedurende duizenden jaren.

In sommige gevallen kan er meer dan één mutatiegebeuren optreden dat een speciale tak op de stamboom identificeert. Dit betekent dat om het even welke van die merktekens kan worden gebruikt om uw eigen haplogroep vast te leggen, omdat ieder individu dat één van deze merktekens vertoont ook de bezitter is van de andere.

Wanneer genetici dergelijk merkteken identificeren, dan proberen zij te achterhalen wanneer het is ontstaan en in welke geografische regio van de wereld. Ieder merkteken is in de eerste plaats het begin van een nieuwe tak op de familie-boom van het menserras. De vertakkingen opsporen verschaft ons een inzicht in de kwestie hoe kleine stammen moderne mensen in Afrika, tienduizenden jaren geleden, zich diversifieerden en vervolgens verspreidden om de wereld te bevolken.

Een haplogroep wordt gedefinieerd door een serie kenmerken die worden gedragen door andere mannen die dezelfde toevallige mutaties vertonen. De merktekens bakenen het pad af dat uw voorouders hebben

gevolgd toen zij Afrika hebben verlaten. Het valt moeilijk te achterhalen hoeveel mannen wereldwijd behoren tot om het even welke specifieke haplogroep of zelfs hoeveel verschillende haplogroepen er zijn, om de goede reden dat de wetenschappers nog niet genoeg data te hunner beschikking hebben.

Een van de doelstellingen van dit Vijf Jaar Genographic Project is het oprichten van een databank van antropologische genetische data om sommige van vorenstaande vragen alsnog te beantwoorden. Om dit doel te bereiken, reizen team- leden van het Project naar alle hoeken van de wereld om meer dan 100.000 DNA- stalen van de aldaar levende bevolking te verzamelen.

Bovendien wordt u aangemoedigd uw anonieme resultaten toe te vertrouwen aan de databank van het Project, zo helpt u onze genetici meer antwoorden vrij te geven op de vragen met betrekking tot ons verre verleden. Een goede raad (van National Geographic), blijf deze rubriek in National Geographic, in de nabije toekomst in de gaten houden ; naarmate meer informatie wordt verworven, zouden wij misschien meer te weten kunnen komen met betrekking tot deze genetische geschiedenis.

De reis van uw voorouders ; wat wij vandaag reeds weten.

***M168* = uw oudste voorvader**

Informatie in een notendop

Moment van waarneming = circa 50.000 jaar geleden

Locatie van oorsprong = Afrika

Klimaat = tijdelijke terugtocht van de ijstijd ; Afrika gaat van droogte naar warmer en vochtiger klimaat.

Schatting aantal *homo sapiens* = ongeveer 10.000.

Werktuigen en vaardigheden = stenen gereedschap ; eerste sporen van kunst en van intellectuele capaciteiten, het bedenken of uitvinden van een voorwerp.

Skeletten en archeologische vondsten tonen aan dat anatomisch moderne mensen ontstonden in Afrika circa 200.000 jaar geleden en dat zij Afrika begonnen te verlaten om de wereld te koloniseren omstreeks 60.000 jaar geleden.

De man die aan de oorsprong ligt van het eerste merkteken in uw lijn van afstamming leefde waarschijnlijk in Noord- Oost Afrika, in de streek van de Rift- vallei, misschien in wat vandaag Ethiopië, Kenia of Tanzania is, tussen 31.000 en 79.000 jaar geleden. Wetenschappers schatten 50.000 jaar geleden als de meest waarschijnlijke periode. Zijn afstammelingen zouden de enige variëteit worden die zou overleven *buiten* Afrika, zodat hij de gemeenschappelijke voor-vader is van alle huidige niet-Afrikaanse mensen.

Maar waarom zou deze man überhaupt de hem vertrouwde Afrikaanse jachtvelden hebben verlaten om zich te wagen in nog niet verkende contreien ? Het is waarschijnlijk dat een verandering in klimaat de impuls heeft gegeven voor deze voorvaders uittocht uit Afrika.

De Afrikaanse ijstijd werd meer gekenmerkt door droogte dan door koude. Het was omstreeks 50.000 jaar geleden dat de ijsvelden van noordelijk Europa begonnen te smelten, zodat ook in Afrika een warmer en droger klimaat tot stand kwam. Streken van de onherbergzame Sahara werden voor korte tijd bewoonbaar. Terwijl de door droogte geplaagde woestijn savanne werd, breidden de dieren waarop werd gejaagd door de voorouders hun terrein uit, in de eerste plaats tot de nieuwe groene graslanden. De nomaden- voorouders volgden het goede klimaat en het wild waarop zij jaagden, alhoewel de exacte reisweg die zij volgden nog uitgestippeld moet worden.

Bovenop de gunstige klimaatsverandering, constateren wij een grote sprong voorwaarts m.b.t. de intellectuele capaciteiten van de moderne mens. Vele wetenschappers geloven dat het ontstaan van de taal onze voorouders een enorme voorsprong heeft gegeven op andere toen nog levende mensenvariëteiten. Verfijnde gereedschappen en wapens, de mogelijkheid vooruit te plannen en met elkaar samen te werken, een verhoogde aanleg om natuurlijke rijkdommen uit te baten op een manier die zij voordien niet hadden kunnen realiseren, dit alles maakte het de moderne mens mogelijk te emigreren naar nieuwe contreien, nieuwe rijkdommen aan te boren en andere mensachtigen te vervangen.

M89 = op reis door het Midden- Oosten

Informatie in een notendop

Moment van waarneming = 45.000 jaar geleden

Locatie van oorsprong = Noord- Afrika en het Midden- Oosten

Klimaat = half droge graslanden in het Midden- Oosten

Schatting aantal *homo sapiens* = tienduizenden

Werktuigen en vaardigheden = stenen, ivoeren en houten gereedschappen

De volgende mannelijke voorvader in uw stamboom is de man die *M89* genereert, een merkteken dat wordt teruggevonden in 90 à 95 procent van alle niet-Afrikaanse mannen. Deze *M89* werd omstreeks 45.000 jaren geleden geboren in Noord- Afrika of in het Midden- Oosten.

De eerste mensen die Afrika verlieten volgden waarschijnlijk een weg langs de kust die uiteindelijk zou eindigen in Australië. Uw voorouders volgden de zich uitbreidende graslanden en een overvloed aan wild tot in het Midden- Oosten en verderop ; zij maakten deel uit van de tweede grote migratiegolf die Afrika heeft verlaten. ('Out of Africa II').

40.000 jaren geleden sloeg het klimaat weer eens om en werd het kouder en droger. De droogte teisterde Afrika en de graslanden veranderden in woestijn en wat betreft de volgende 20.000 jaar was de Sahara- poort naar Azië in de praktijk weer afgesloten. Met een ondoordringbare woestijn achter zich, hadden uw voorouders de keuze tussen twee opties, - in het Midden- Oosten blijven of verder trekken. Teruggaan naar Afrika was nu eenmaal uitgesloten.

Terwijl talrijke afstammelingen van *M89* in het Midden-Oosten bleven, gingen anderen verder met het volgen van grote kudden buffels, antilopen, behaarde mammoeten en ander wild, dwars door wat vandaag Iran is, naar de immense steppen van Centraal- Azië.

Deze half- droge grasvelden waren een antieke verbindingsweg van het oosten van het hedendaagse Frankrijk tot het hedendaagse Korea. Uw voorouders die waren verhuisd van Afrika naar het Midden- Oosten, gingen vandaar zowel naar het oosten als naar het westen, langs de Centraal- Aziatische verbindingsweg. Een kleinere groep ging verder naar het noorden, van het Midden-Oosten naar de Balkan en de leden van die groep verlieten de vertrouwde graslanden om zich te begeven naar beboste (wouden) en ook naar hoger gelegen streken.

***M9* = de Euraziatische clan verspreidt zich**

Informatie in een notendop

Moment van waarneming = 40.000 jaar geleden

Locatie = Iran of Zuid- Centraal- Azië

Schatting aantal *homo sapiens* = tienduizenden

Werktuigen en vaardigheden = die van het opper-paleolithicum (oud stenen tijdperk).

Het volgende merkteken in uw genetische erfenis, *M45*, openbaarde zich 35.000 jaren geleden, in een in Centraal- Azië geboren man. Hij maakte deel uit van de *M9* Euraziatische clan die was gemigreerd naar de Hindoe-

Koesj en naar de wildrijke steppen van Kazakstan, Oezbekistan en Zuid- Siberië.

Alhoewel groot wild er in overvloed was, werden de Euraziatische steppen voor de mens een aangroeiend vijandig milieu, omdat de gletsjers van de ijstijd zich wederom begonnen uit te breiden. Het verminderen van de neerslag zou woestijnachtige toestanden hebben kunnen doen ontstaan op de meest zuidelijke steppen, zodat uw voorouders gedwongen werden de kudden wild te volgen in hun trek naar het noorden.

Om te overleven in deze barre omstandigheden, leerden de voorouders draagbare tenten van dierenhuiden te fabriceren en jachttechnieken en wapens uit te vinden, die hun doelmatigheid zouden bewijzen in hun jacht op de veel grotere dieren waarmee zij te maken kregen in de koudere klimaatstreken. Het gebrek aan steen, de vertrouwde materie om wapens te maken, werd gecompenseerd door het fabriceren van microlithische punten en lemmeten die op benen of houten handvatten konden worden gemonteerd. Het gereedschaps- etui van de voorouders bevatte ook benen naalden om dierenhuiden- kleding te naaien ; dat huidenpak hield de lichaamswarmte vast en liet de aangeklede toe zich verder van huis te begeven om op rendieren en mammoeten te jagen, d.i. hun bron van bestaan.

De vindingrijkheid van uw voorouders en hun aanleg zich aan te passen was de *conditio sine qua non* om te overleven gedurende de laatste ijstijd in Siberië, een streek waarvan niet is geweten dat er ooit een andere mensachtige variëteit zou hebben geleefd.

De *M45* Central- Aziatische clan genereerde meerdere andere clans ; de man die er aan de oorsprong lag is de gemeenschappelijke voorvader van de meeste Europeanen en van bijna alle oorspronkelijke Amerikanen (Indianen oftewel roodhuiden).

***M207* = uittocht uit Centraal- Azië**

Informatie in een notendop

Moment van waarneming = 30.000 jaar geleden

Locatie = Centraal- Azië

Klimaat = gletsjers over een groot deel van Europa en Eurazië

Schatting aantal *homo sapiens* = 100.000

Werktuigen en vaardigheden = die van het opper-paleolithicum (oud stenen tijdperk).

Na een lange tijd te hebben doorgebracht in Centraal- Azië, waar vaardigheden werden verfijnd om te overleven in barre omstandigheden en nieuwe bodemrijkdommen werden aangeboord, begon een groep van de centraal Aziatische clan weg te trekken in de richting van het West- Europese sub- continent.

Een enkeling in deze clan was drager van de nieuwe *M207*- mutatie op zijn y- chromosoom. Zijn afstammelingen zouden zich uiteindelijk splitsen in twee verschillende groepen, waarvan de ene zou verder trekken naar het Europese sub- continent en de andere groep naar het zuiden zou afzwenken en op het einde

van de reis zelfs het grondgebied van het huidige India bereiken.

Uw stamboom hoort thuis in de eerste haplogroep, *R1*, en genereerde de eerste moderne mensen die Europa zouden binnentrekken en uiteindelijk het continent koloniseren.

***M173* = ontstaan van Europa, de eerste Europeanen**

Informatie in een notendop

Moment van waarneming = 30.000 jaar geleden

Locatie = Centraal- Azië

Klimaat = ijstijd

Schatting aantal *homo sapiens* = 100.000

Werktuigen en vaardigheden = opper- paleolithicum (oud- stenen tijdperk)

Terwijl uw voorouders verder trokken naar het westen, genereerde een man die ongeveer 30.000 jaar geleden werd geboren in Centraal- Azië, een tak die wordt gedefinieerd met het genetische merkteken *M173*. Zijn afstammelingen maakten deel uit van de eerste grote golf mensen die Europa zouden bereiken.

Gedurende deze periode strekten de Euraziatische steppen zich uit van wat vandaag Duitsland en misschien zelfs Frankrijk is, tot wat vandaag Korea en China is. Het klimaat zorgde voor een land rijk aan hulpbronnen en opende een venster op wat vandaag Europa is.

De aankomst van uw voorouders in Europa was het begin van het einde voor het tijdperk van de Neanderthalers, d.z. mensachtigen die het huidige Europa en delen van westelijk Azië bevolkten van circa 230.000 tot 29.000 jaar geleden. Meer aanleg voor communicatie, betere wapens en creativiteit hadden mogelijk voor gevolg dat uw voorouders, in de competitie voor de schaarse hulpbronnen, de Neanderthalers uit de markt concurreerden.

Deze migratiegolf naar westelijk Europa werd gekenmerkt door het verschijnen en verspreiden van de cultuur die door de archeologen de Aurignacien- cultuur wordt genoemd. Deze beschaving onderscheidt zich door opmerkelijke vernieuwingen in het fabriceren en standaardiseren van werktuigen en het creëren van een bredere waaier van soorten werktuigen, zoals fijnschrappers voor het afwerken van dierenhuiden en gereedschap voor het bewerken van hout.

Samen met steen hanteerden de eerste moderne mensen die Europa bereikten been, ivoor, gewei en schelpen om hun gereedschaps- kit te vervolledigen. Armbanden en hangers gemaakt van schelpen, tanden, ivoor en bewerkt been duiken op in vele vindplaatsen. Juwelen, vaak een status- symbool, doen vermoeden dat een meer complexe sociale organisatie zich alsnog begon te ontwikkelen.

Het groot aantal archeologische vindplaatsen in Europa die dateren van 30.000 jaar geleden (oudste sites), zijn een bewijs van bevolkingstoename. Omstreeks 20.000 jaar geleden ging het klimaat- venster weer dicht en aangroeiende ijsvelden dwongen uw voor-

ouders naar het zuiden te trekken, naar waar vandaag Spanje, Italië en de Balkan zijn gelegen.

Circa 12.000 jaar geleden toen het ijs achteruit trok en de temperaturen begonnen te stijgen, trokken vele afstammelingen van *M173* wederom naar het noorden om die streken opnieuw te koloniseren die gedurende de jongste ijstijd (20.000 – 12.000 geleden) onherbergzaam waren geworden.

Het hoeft ons dan ook niet te verwonderen dat het aantal afstammelingen van de man die aan de oorsprong ligt van *M173*, vandaag zeer hoog scoort in westelijk Europa. Het merkteken is bijzonder geconcentreerd in wat vandaag het noorden van Frankrijk en de Britse eilanden heet, waar het werd binnengebracht door voorouders die gedurende de jongste ijstijd waren gaan overwinteren in Spanje.

***M343* = directe afstammelingen van Cro- Magnon**

Informatie in een notendop

Moment van waarneming = omstreeks 30.000 jaar geleden

Locatie van oorsprong = West- Europa

Klimaat = ijsvelden glijden nog altijd naar beneden in Noord- Europa

Schatting aantal *homo sapiens* = 100.000 > 500.000

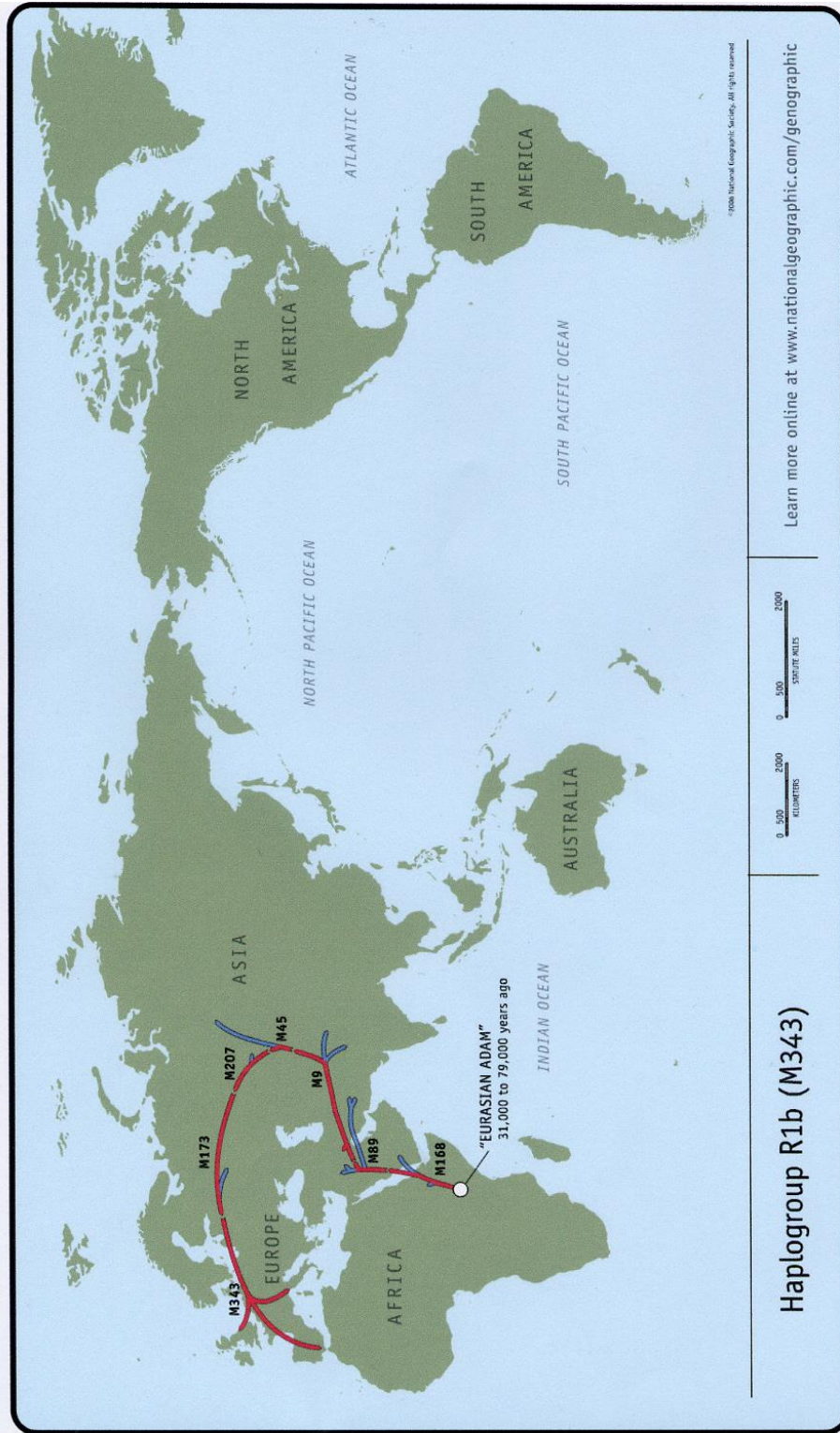
Werktuigen en vaardigheden = Paleolithic (oud stenen tijdperk)

Omstreeks 30.000 jaar geleden genereerde een lid van de clan die Europa binnendrong, de mutatie *M343*, d.i. dus het definiërende merkteken van uw haplogroep. U bent een rechtstreekse afstammeling van het volk dat de menselijke expansie in Europa domineerde, gekend als Cro- Magnon.

Cro- Magnon is de auteur van de beroemde grotschilderingen in het zuiden van Frankrijk. Deze spectaculaire kunstwerken leveren het archeologische bewijs dat er een plotse bloei van artistieke vaardigheden plaatshad toen uw voorouders Europa veroverden. Voor die tijd beperkte het artistieke ondernemen zich tot de aanmaak van juwelen van schelpen, been of ivoor, primitieve muziek- instrumenten en steen- snijwerk.

De grotschilderingen van Cro- Magnon zijn weergaven van dieren zoals bison, hert, nijlpaarden en paarden en van belangrijke gebeurtenissen voor het leven in het stenen tijdperk, zoals het ruien in de lente, de zwangerschap, de jacht. De schilderingen zijn veel gecompliceerder, gedetailleerder en kleurrijker dan om het even wat dat werd voortgebracht vòòr deze periode.

Uw voorouders wisten hoe zij geweven kleding moesten fabriceren, waarvoor zij de natuurlijke vezels van planten gebruikten en zij beschikten over betrekkelijk geavanceerde werktuigen van steen, been en ivoor. Hun juwelen, snijwerk en gecompliceerde, kleurrijke grotschilderingen getuigen van Cro Magnon's ontwikkelde cultuur tijdens het jongste ijstijdperk.

Haplogroup R1b (M343)

Global field science supported by the Waitt Family Foundation

A research partnership of National Geographic and IBM

